

Josep Antoni Moreso Margalef

**SEGREGACIONS A LES TERRES DE L'EBRE:
SEGLES XIX-XX**

TREBALL DE FI DE GRAU

dirigit pel Dr. Antoni Jordà Fernández

Grau de Dret

**Tarragona
2014**

ÍNDIX

Relació d'abreviatures	pàg. 5
1. Introducció	pàg. 7
2. Origen i evolució del municipi	pàg.13
2.1 Teories	pàg.13
2.2 Evolució dels municipis a les Terres de l'Ebre	pàg.14
3. El municipi liberal	pàg.19
4. Segregacions durant el segle XIX	pàg.21
4.1 Marc legal	pàg.21
4.2 Enumeració i descripció essencial de les segregacions a les Terres de l'Ebre	pàg.27
4.3 Anàlisi concret de la segregació de l'Ametlla de Mar respecte del Perelló	pàg.28
5. Segregacions durant el segle XX	pàg.37
5.1 Marc legal	pàg.37
5.2 Enumeració i descripció essencial de les segregacions a les Terres de l'Ebre	pàg.42
5.3 Anàlisi concret de la segregació de l'Ampolla respecte del Perelló	pàg.45
6. Comparativa entre segregacions del s. XIX respecte al s. XX	pàg.61
– Legislació aplicable	
– Parts legitimades per instar la segregació	
– Òrgan competent	
– Requisits legals	
– Participació dels actors en el procés	
– Adequació a la realitat social	
7. Consideracions finals	pàg.67
8. Bibliografia	pàg.69
9. Fonts documentals	pàg.73
Annexos	pàg.75

Relació d'abreviatures

BOE	Butlletí Oficial de l'Estat
CE	Constitució Espanyola
DOGC	Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya
FJ	Fonament Jurídic
Sr	Senyor
TC	Tribuna Constitucional
TS	Tribunal Suprem
Pàg.	Pàgina
Pàgs.	Pàgines

1. INTRODUCCIÓ

En l'actualitat ens trobem immersos en una greu crisi econòmica que ha provocat que es qüestionï l'organització i el model de la societat contemporània. Fins fa ben poc, estàvem acostumats a fer gala de l'ostentació i el malbaratament innecessari de recursos, tant en l'àmbit privat com en l'àmbit públic.

En aquesta línia, i centrant-nos en l'àmbit públic, és important destacar que darrerament s'ha dut a terme una forta crítica a diverses obres públiques per ser clarament inapropiades i populistes, com per exemple l'aeroport de Castelló, l'aeroport de Ciudad Real, la ciutat de la cultura a Galícia, les nombroses estacions i línies d'alta velocitat, els abundants palaus de congressos i un llarg etcètera. S'estima que els últims anys s'han invertit més de 6.000 milions d'euros en obres deficitàries. Aquest malbaratament és el més evident, però no deixa de ser un petit exemple de la mala gestió de la que hem estat víctimes aquests últims anys.

Una altra forma de malbaratament ha estat la sobre dimensió de l'Administració pública i del seu funcionariat. Espanya és un país amb molts nivells administratius (central, autonòmic, provincial, regional i local), entre els que sovint es produeixen conflictes competencials. Estem parlant d'una administració central, disset administracions autonòmiques, dues administracions de ciutats autònomes, cinquanta administracions provincials, més de 300 administracions comarcals i 8.119 administracions locals.

Aquesta enorme i complexa estructura administrativa té uns costos molt elevats, motiu pel qual s'està discutint sobre la idoneïtat d'aprimar i simplificar l'estructura administrativa. Tant és així, que el desembre del 2013, va entrar en vigor la Llei 27/2013, de 27 de desembre, de racionalització i sostenibilitat de l'Administració Local, que reforma la Llei 7/1985, reguladora de les bases del règim local. Aquesta preveu la reducció de l'Administració local mitjançant l'atribució a la Diputació Provincial de la prestació dels serveis mínims als municipis de menys de 20.000 habitants, els quals suposen el 93% del total. Així doncs, podem comprovar com la crisi econòmica ha posat sobre la taula una vella problemàtica, ja analitzada per l'Informe sobre el model

d'organització territorial de Catalunya¹, i encara no resolta: la necessitat de racionalitzar l'Administració Pública.

Des del meu punt de vista, és necessari i recomanable agilitzar l'Administració, però és complicat fer-ho a nivell local, donat que en aquest àmbit és on la funció pública és més propera i volguda. És més, les sensibilitats i sentiments dels habitants d'una població van estretament lligats amb la voluntat d'autonomia i independència d'aquest respecte altres municipis o organismes superiors, motiu pel qual és extremadament difícil políticament acordar tal simplificació.

L'enorme quantitat d'administracions locals és un problema que ve de lluny en tant que ja l'any 1900 hi havia 9267 municipis a l'Estat espanyol. Avui en dia, tot i la tendència a la disminució de més de 1.000 d'aquests, a causa sobretot de l'èxode del món rural a l'urbà, continua essent una xifra excessiva i més si es té en consideració que es el tercer estat de la Unió Europea amb més ajuntaments, per darrere de França i Alemanya. En definitiva, tot i haver-se reduït considerablement el nombre de pobles, la creació de nous ens locals ha anat en augment des de l'any 1812 afavorida en gran mesura per les normes liberals, molt permissives en relació a les segregacions municipals i conseqüents constitucions de noves municipalitats. Aquesta permissivitat ha estat ininterrompuda, a excepció de l'època franquista, i ha perdurat fins l'actual mil·lenni. En aquest sentit, destacar que des de l'entrada a la democràcia la tendència ha estat la inversa i s'ha passat del mínim de 8022 municipis l'any 1980 fins als 8119 actuals. Per consegüent, seria oportú dificultar les segregacions municipals per formar nous municipis. La justificació d'aquesta afirmació és senzilla: un cop constituïts és complicat, com ja s'ha fet ressò al paràgraf anterior, privar als municipis de les competències i poders polítics que hagin adquirit en les seves respectives constitucions.

Per tant, arribats a aquest punt cal fer-nos una pregunta: Quina és la justificació de la permissivitat amb les segregacions i amb la formació de nous municipis? La resposta la podríem trobar a l'article 11.2 del Text Refós de la Llei Municipal i de Règim Local de

1 Aquest informe es coneix també informalment amb el nom d' "informe Roca".

Catalunya, el qual expressa lo següent: “*La delimitació territorial del terme municipal ha d'atendre a les dimensions que li són més idònies per a l'exercici de les funcions públiques que l'ajuntament té encomanades, amb especial consideració dels criteris següents: la representació d'una col·lectivitat que té consciència com a tal, l'existència de valors històrics i tradicionals i la capacitat per a la gestió dels serveis públics que l'ajuntament té encomanats.*” És a dir, l'aparició de nous municipis generalment respon a la consciència d'una col·lectivitat com a tal, en tant que els expedients s'inicien normalment a causa d'una reclamació col·lectiva.

En aquest treball es vol analitzar l'evolució municipal de les Terres de l'Ebre, centrant-nos sobretot en les segregacions que s'han produït els segles XIX i XX. Així és, es pretén fer una comparativa entre les segregacions produïdes en cada segle, agafant com a referència dos segregacions d'un mateix municipi matriu realitzades al segle XIX (1891) i XX (1990) respectivament: les de l'Ametlla de Mar i l'Ampolla respecte del Perelló. Agafant com a punt referencial un mateix subjecte matriu es pretén realitzar una comparació lo més objectiva i precisa possible doncs els diversos elements del procés seran els més semblants possibles.

En definitiva, amb aquesta comparativa es vol analitzar tot el procediment requerit per obtenir la segregació i sobretot el paper i influència de les parts implicades, així com l'adequació o no d'aquestes segregacions a la voluntat dels veïns involucrats. Aquest estudi es realitzarà a través dels següents apartats:

- *Origen del municipi*: abans d'entrar en la pròpia evolució dels municipis ebrencs és oportú fer una breu parada en l'origen històric del municipi analitzant les diverses teories defensades per la doctrina. Com ja es veurà, en aquest treball es parteix de la hipòtesi que les bases del municipi actual les trobem a l'època liberal, tot i que l'essència vingui de més lluny. Per tant, es farà un repàs de la situació a les Terres de l'Ebre des dels primers assentaments humans fins l'esmentada època.
- *El municipi liberal*: donat que les característiques i particularitats del municipi actual provenen del liberal, en aquest apartat es posarà èmfasi en acotar i emmarcar els principals trets d'aquest.

- *Segregacions del segle XIX*: En un primer moment, es definirà i estudiarà el marc legal durant el segle XIX donat que sofrí molts canvis en poc temps i que és en aquest període on es dibuixa l'essència de la normativa sobre les segregacions municipals. En segon lloc, s'enumeraran les diverses segregacions produïdes al llarg d'aquest segle, fent una breu referència a la seva motivació i descripció. Tot seguit, es procedirà a analitzar amb més deteniment el cas concret de la segregació de l'Ametlla de Mar del Perelló.
- *Segregacions del segle XX*: A diferència de l'anterior apartat, no s'analitzarà el marc legal durant tot aquest segle en tant que la configuració de la normativa sobre la possibilitat de segregar-se d'un municipi ja havia estat força definida el segle anterior i, a més, la instauració de la dictadura franquista canvia per complet la normativa en relació a les segregacions. Nogensmenys, s'analitzarà mínimament l'evolució del marc legal des de l'entrada a la democràcia. Un cop realitzat aquest mínim anàlisi, es durà a terme una enumeració i breu retrat sobre totes les segregacions produïdes durant aquest segle. Finalment, s'analitzarà en profunditat la segregació de l'Ampolla respecte el Perelló.
- *Comparativa entre segregacions del segle XIX respecte al XX*: en aquest darrer apartat, abans de les conclusions, s'efectuarà una comparança entre els diversos elements de les segregacions per tal de poder valorar l'evolució d'un segle a l'altre. La comparació es materialitzarà en base diversos punts definits com ara la legislació aplicable, les parts legitimades per instar la segregació, l'òrgan competent per decidir, els requisits legalment exigibles per tal de segregar-se, la participació dels actors en el procés i, finalment, l'adequació a la realitat social del territori.

Amb el desenvolupament de tots els anteriors apartats es pretén assolir els objectius del treball, els quals es podrien resumir bàsicament en la consecució d'aquestes preguntes:

1. Les parts involucrades en la segregació (veïns, ajuntaments i propietaris) van tindre més pes dins el procediment en el segle XX que en el XIX? En cas afirmatiu, aquest pes és decisiu o simplement testimonial?
2. Les delimitació final dels nous termes municipals ha estat més consensuada i acceptada en el segle XX que en el segle XIX?

Des d'un punt de vista metodològic, tot aquest anàlisi es portarà a terme amb l'estudi escrupolós de la normativa vigent en cada moment, així com de la doctrina i la jurisprudència que siguin d'interès. També és important, donada la vessant històrica del treball, acudir als diversos arxius públics i privats. Ara bé, al aprofundir en l'estudi del municipi i de les segregacions es pot comprovar que hi ha una manca de fonts, tant pel que fa a publicacions jurídiques, com a la conservació de documents administratius en els arxius públics.

Per una banda, en comparació a altres branques del Dret, l'administració local i concretament l'estudi de les segregacions és un tema en el qual s'ha aprofundit poc per part de juristes i historiadors. M'he trobat en algunes fonts que estudien el municipalisme espanyol, principalment del Sr. Enrique Orduña, però cap publicació que analitzi des d'una vessant jurídica la problemàtica de les segregacions. Aquest fet ha conferit més complexitat al present treball donat que sempre és difícil iniciar un estudi sense punts referencials clars, però a la vegada, fa més interessant la realització d'aquest en tant que se li pot donar l'estructura i continguts desitjats. D'altra banda, per tal d'analitzar el cas concret de l'Ametlla de Mar he hagut d'acudir als següents arxius: Archivo General de la Administración, Archivo Histórico Nacional, Arxiu de la Diputació de Tarragona, Arxiu de l'Ajuntament del Perelló i Arxiu de l'Ajuntament de l'Ametlla de Mar. El resultat d'aquesta recerca, com es detallarà més endavant, ha estat ínfim. La principal conseqüència d'aquests fets és l'ampli anàlisi propi a través, sobretot, de la normativa i dels pocs documents administratius i judicials de que s'ha disposat. És més, l'anàlisi propi i la falta de més cites doctrinals són l'aspecte predominant del present treball.

2. ORIGEN DEL MUNICIPI

2.1 – Teories

És evident que l'origen del municipi es remunta segles enrere. No obstant, els autors no es posen d'acord a l'hora d'establir lloc i data determinada. Són nombrosos els estudiosos que ho han tractat a les seves obres, fins i tot, un important filòsof com Aristòtil, el qual, seguint la línia de Plató, defensava la sociabilitat de l'individu i remarcava el següent: *“És doncs manifest que la ciutat és per naturalesa anterior a l'individu, doncs si l'individu no pot bastar-se a si mateix, haurà d'estar amb el tot polític en la mateixa relació que les altres parts ho estan amb el seu respectiu tot. El que sigui incapaç d'entrar en aquesta participació comuna, o que, a causa de la seva pròpia suficiència, no necessiti d'ella, no és més part de la ciutat, sinó que és una bèstia o un déu”*². Per tant, segons aquesta teoria es pot afirmar que la ciutat, entesa com assentament humà, ja existia a la prehistòria en tant que va néixer com a instrument per tenir una vida més plàcida i satisfer les necessitats de les persones que l'habitaven. En aquesta posició teòrica trobem a Ihring, Posada i Max Webber.

D'altres autors, com Salvador Antonio Leal Osorio situen la seva aparició a l'Antic Egipte. En canvi, Munro i Carmona Moray la situen a la creació de les demos a Atenes per Clístenes.³

Ara bé, la teoria més defensada, i més convincent al meu parer, és la que situa l'origen durant l'expansió de Roma.⁴ Cal recordar que Roma quan envaïa territoris tenia dos formes de dominar les poblacions natives: *deditii* (submissió) o *socii* o *foederati* (aliança). En la primera s'anomenava un prefecte enviat de Roma que s'encarregava de governar l'assentament. Per contra, en la segona, es permetia conservar el seu règim

2 ARISTÒTIL, “*Política*”, llibre 1,1. Ed. Gredos, Madrid, 1988.

3 Aquests darrers autors, consideren la polis grega com la ciutat-estat. I, per altra banda, les demos les consideren els municipis.

4 Posada i Bielsa en són alguns dels màxims exponents, tal i com s'exposa a HERNÁNDEZ, ANTONIO MARÍA, *Derecho municipal. Parte General*, Universidad General Autónoma de México, México, 2003, pàg. 91.

municipal i només s'imposava el pagament d'impostos, rendir comptes al governador de la província i obeir algunes ordres de diversa índole. És en aquest segon tipus de relació on apareix el municipi com a institució subordinada a una unitat política superior. Fins al moment ens trobàvem davant de ciutats-estat que res tenien a veure amb el concepte actual de municipi. És doncs a partir del romans que podem parlar de municipi.⁵

Aquells municipis romans però, tot i compartir les bases elementals no tenen pràcticament res a veure amb els actuals, ja que aquests últims neixen d'una llarga evolució a través de l'edat mitjana i moderna i sobretot amb l'arribada i expansió del liberalisme al segle XVIII i XIX, el qual formarà les bases del municipalisme contemporani.

2.2 – Evolució dels municipis a les Terres de l'Ebre

A les Terres de l'Ebre hi ha referències d'assentaments humans ja des de la prehistòria, prova d'això són les pintures rupestres d'estil llewantí i les troballes realitzades a la cova de la Mallada (El Perelló), a Cabra-Freixet (El Perelló), als abrics dels Masets i de les Llibreres (Freginals), als abrics de l'ermita d'Ulldecona i a les coves del Ramat, Cingley i Pi (Tivissa).⁶ Nogensmenys, les primeres agrupacions humanes organitzades sedentàriament de les que es té constància a les terres esmentades foren els poblats ibers, dels quals també romanen restes arqueològiques, com per exemple les del Castellet de Banyoles (Tivissa), la Moleta del Remei (Alcanar), el poblat de Sant Miquel (Vinebre), el Castellot de la Roca Roja (Benifallet) i el poblat del Coll del Moro (Gandesa).⁷ A més a més, gràcies a l'aportació de diversos textos greco-romans⁸ i de la troballa de diverses monedes ibers sabem de l'existència de dos poblats ibers més a les contrades ebrenques: Hibera i Alaaum o Alavòria. La primera podria correspondre a un

5 L'origen etimològic de la paraula *municipium* vol dir “conjunt d'obligats a pagar un tribut”, lo qual implica la submissió organitzativa i governamental a un ens superior.

6 L'any 1998 tots aquests abrics van ésser declarats Patrimoni de l'Humanitat per la UNESCO.

7 EBREGUIA; “Patrimoni - Poblats Ibèrics”. http://www.ebreguia.com/patrimoni/poblats_iberic.htm [Consultat: 3 de març de 2014]

8 Textos corresponents a historiadors de renom com són Estrabó, Titus Libi, Polibi i Aviè.

poblat ubicat a l'actual Tortosa⁹ i, la segona a un poblat sita a la partida “la Sort” del Perelló¹⁰.

Amb l'arribada dels romans, tal i com ja s'ha defensat anteriorment, podem considerar que es configura l'essència conceptual del municipi, la subordinació organitzativa d'aquest a un òrgan superior. Per tant, tot i les clares diferències amb les municipalitats actuals es pot afirmar que s'assenten els seus pilars fonamentals. D'aquest període, com a conseqüència de l'alt salt cultural i administratiu que comportà la imposició de la civilització romana, es conserven, per fortuna nostra, més dades. Amb tot, per la consecució dels objectius d'aquest estudi sols és necessari nombrar, a mode d'exemple, alguns dels assentaments romans més important de les Terres de l'Ebre. Aquests són les actuals: Tortosa (*DERTOSA*, la qual encunyava fins i tot monedes amb el seu nom), Amposta (hi ha discussions entre els historiadors en relació a si es tractava de l'antiga *HIBERA-ILERCAVÒNICA* de *AD POSTA*, o bé de *AMNI-IMPOSITA*), Uldecona (alguns l'identifiquen amb *HEMEROSCOPIUM*, tot i que també podria tractar-se de l'actual població de Sant Carles de la Ràpita)¹¹, La Sènia (*SARNA*), El Perelló (*TRAJA-CAPITA*¹² o *OREA-CAPITA*), Tivissa (*TIBISI*, topònim descobert en àmfores romanes, lo qual és prova de la seva importància) i Paüls (*PAGULUS*).

Aquestes municipalitats gaudeixen d'un període prolongat en el temps molt fèrtil en tots els nivells (econòmic, cultural, social, organitzatiu i arquitectònic, entre d'altres), fins la decadència de l'imperi romà i la conseqüent entrada dels visigots a terres ebrenques, així com a la resta de la península ibèrica. La incursió visigoda a la Dertosa romana es

9 Tal i com estableixen les següents fonts:

NOGUERA, J. *Íbers a l'Ebre*. X Premi d'Assaig Artur Bladé Desumvila. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 2002.

DÍLOLI, J. *Anàlisi del poblament en època ibèrica al curs inferior de l'Ebre (Baix Ebre i Montsià)*. Revista d'Arqueologia de Ponent, número 5, 1995.

10 Hipòtesi defensada a BOYER I GIL, A. , PALLARÉS LLAÓ, A. , *Història del Perelló*, Ed. Duplex, Barcelona, 1978, pàgs. 43 a 45.

11 Tal i com s'estableix a CORTÉS LÓPEZ, MIGUEL, *Diccionario geográfico-histórico de la España antigua Tarraconense, Bética y Lusitana*, Tomo III, Imprenta Real, Madrid, 1836, pàgs. 29 i 30.

12 Així s'extreu dels llibres d'època romana: ANTONINO, *Itinerari*, o a VICARELLO, *Vasos*.

produí l'any 506, tal i com explicita la *Chronica Caesaraugustana*¹³. Així doncs, es pot deduir que el domini sobre la resta de municipis limítrofs es produí en dates properes¹⁴. Tot i això, aquest domini solament comportà inicialment un canvi en l'ostentació del poder, conservant-se les províncies i els municipis, tot i que amb menys importància administrativa i judicial. Gradualment la institució municipal entrà en decadència, lo que implicà gran pèrdua de facultats reconegudes anteriorment, tot i que, nominalment la institució va sobreviure fins la comunament mal anomenada conquesta musulmana, l'any 711¹⁵.

De l'època de domini musulmà a terres catalanes es conserven més aviat poques dades. La influència que ocasionà fou diferent depenent si ens referim a la Catalunya vella (nord), on el domini fou més breu, o a la Catalunya nova (sud), on el domini perdurà durant gairebé cinc segles, fins la reconquesta de Tortosa per Ramón Berenguer IV, iniciada el juliol de 1148 i finalitzada el desembre del mateix any¹⁶. Durant aquest període les Terres de l'Ebre foren un territori fronterer i, en conseqüència, poc habitat, tret de Tortosa (aleshores anomenada Turtusha) que contava amb 15.000 habitants.¹⁷ Inicialment i durant el Califat, es van organitzar districtes administratius o Coras, que estaven centrades a les ciutats i el territori circumdant, de manera que cada Cora tenia

13 Tal i com exposa el Dr. Juan Antonio Jiménez Sánchez, en l'anàlisi "*El reinado de Gesaleico según la pseudo chronica caesaraugustana*" cal destacar que la *Chronica Caesaraugustana* no correspon a una crònica del bisbe Màxim de Saragossa (tal i com ha considerat la historiografia tradicional), sinó que es tracten d'unes anotacions fetes sobre cròniques anteriors realitzades per autors anònims en algun lloc de Tarragona.

14 Tal i com es desprén de la crònica *Caesaraugustana*, els hispanoromans oposaren resistència, encapçalats per un aristòcrata hispano-romà anomenat Pere, el qual fou decapitat i el seu cap portat a Saragossa com a escarment.

15 ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Municipios y provincias: historia de la organización territorial española*, Federación Española de municipios y provincias: Instituto Nacional de Administración Pública: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2003, pàgs. 16 i 17.

16 Ramon Berenguer IV va cercar l'ajuda del Papat. El Papa va decretar una butlla de creuada als cristians que acudissin a la lluita contra l'infidel a Tortosa, tal i com si ho fessin a Terra Santa. Ben aviat el comte Ramon Berenguer IV va rebre milers de soldats creuats provinents d'arreu d'Europa: Catalans, Aragonesos, cavallers Normands, Anglesos, Francesos, i fins i tot cavallers Templaris i Hospitalaris van respondre a la crida del Papa i de Ramon Berenguer IV. Revista SÀPIENS, *La conquesta de Tortosa: la croada catalana*, 2011.

17 Tal i com s'estableix a CASANOVAS, GARCIA, GIRALT, DOMÈNECH, GUICHARD i altres *Islam i Catalunya*, Barcelona, MHC i Lunwerg Editores, 1998.

diversos districtes o partits i una capital. Al capdavant de cada Cora estava un governador que nomenava el califa i al càrrec de la qual estava una secretaria, un servei fiscal i una caixa de reclutament. Tortosa va ser la capital de la Cora de Turtusha, la qual posteriorment es convertiria en la Taifa de Tortosa. Algunes poblacions ebrenques deuen el seu topònim a la cultura musulmana: Benifallet, Benissanet, Rasquera, la Sènia, Aldover, Sant Carles de la Ràpita, entre d'altres.

L'etapa de dominació musulmana a la Catalunya nova va concloure amb la reconquesta de Tortosa (1148) i del castell de Miravet (1152). A partir d'aquest moment, els reis cristians catalans atorgaren cartes de poblament per tal de repoblar les noves terres. Tals documents, es poden considerar com a les bases constituents de nous municipis o entitats locals, en tant que fonamentals per al seu desenvolupament. Aquestes cartes, doncs, constituïren els primers pilars de l'ordenament jurídic local, donat que regulaven els drets i obligacions de les comunitats, i les relacions que aquests tenien amb els seus senyors¹⁸, així com els límits territorials on eren d'aplicació, els quals posteriorment serien assimilats, en molts casos, als límits dels termes municipals. Les cartes de poblament atorgades a les Terres de l'Ebre foren, per ordre cronològic, les següents:

- Tortosa (1149), Flix (1154) Horta de Sant Joan (1165), Paüls (1168), Tivissa (1174), Móra d'Ebre (1174), García (1174), Gandesa (1192), El Pinell de Brai (1198), Batea (1205), Rasquera (1206), Ginestar (1206), Prat de Compte (1210), Uldecona (1222), Villalba dels Arcs (1224), Mas de Barberans (1235), la Sènia (1236), Alfara de Carles (1237), Godall (1238), Alcanar (1252), La Palma d'Ebre (1262), Amposta (1282), Freginals (1283), El Perelló (1294), La Pobla de Massaluca (1294) i La Galera (1303).¹⁹

En aquest sentit, les cartes de poblament, així com els usatges i costums, els quals eren la incorporació de varies agregacions a un nucli primitiu d'usos judicials, són les fonts més antigues del dret local català. Aquestes fonts foren durant l'edat mitjana l'índex

18 GIRALT I RAVENTÓS, EMILI, *Història agrària dels Països Catalans. Volum II*, Fundació catalana per la recerca, 2004, pàg. 521.

19 Dades obtingudes a FONT I RIUS, JOSEP MARIA, *Cartas de población y franquicia de Cataluña*. Volumen I: Textos, Madrid i Barcelona, CSIC, 1969.

vertebrador de l'organització local. Posteriorment, s'agregaren també les ordenances municipals. No obstant, s'ha de matisar que amb la conclusió de la guerra de successió i la implantació del Decret de Nova Planta el 1714, l'administració local catalana fou centralitzada. Tot i la continua evolució del municipi durant l'edat mitjana i l'edat moderna, aquest estava fortament lligat a les idees de l'Antic Règim i no podem considerar-lo, tot i albirar-se alguna semblança significativa, un antecedent clar de l'actual institució municipal.

3. EL MUNICIPI LIBERAL

Com ja s'ha mencionat, el municipi liberal és el clar antecedent de l'actual institució local. En aquesta línia convé posar de relleu que el model d'organització municipal liberal ha permanescut durant els dos darrers segles fins l'actualitat, motiu pel qual és necessari fer un breu resum de l'origen i notes característiques d'aquest model.

Les noves idees liberals sorgides a la Revolució francesa de 1789 implicaren un fort canvi en la mentalitat general ciutadana que s'anà estenent progressivament des de França cap a la resta de països europeus. A Espanya, aquesta mentalitat s'instaurà de la mà de Josep Bonaparte, el qual modificà la configuració dels municipis basada en l'Antic Règim suprimint els oficis perpetus i la substituï per una configuració centralista i intervencionista que deixava poca autonomia municipal, però que almenys preveia l'elecció de regidors entre els veïns propietaris, lo que suposava per primera vegada la participació popular, tot i que fos de caràcter censatari. Cal destacar, el Decret LXXXII de “las Cortes Generales y extraordinarias” de 9 de novembre de 1811, en tant que aquest va suposar l'abolició del dret dels senyors jurisdiccionals a nomenar tots els oficis municipals i la unificació de tots els municipis a un sistema de previsió comú²⁰.

Amb tot, l'origen *strictu sensu* el trobem a les Corts de Cadis de 1812. A partir d'aquest moment podem dividir el desenvolupament de l'organització municipal liberal en dues etapes diferenciades: la primera, des de 1812 fins el 1868, basada en la formació del règim local liberal i, la segona, a partir de la Revolució de 1868 i la Llei municipal de 1870²¹. En la primera etapa, la burgesia va pugnar amb els poders de l'Antic Règim per tal d'imposar la seva organització política i administrativa, sent doncs, aquesta primera, una fase de formulacions teòriques i pràctiques d'aquest nou model i la conseqüent consolidació. D'altra banda, en la segona etapa es formulen diverses normatives que modifiquen certs aspectes importants tendents a adaptar el municipalisme a les

20 ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Historia del municipalismo español*, Ed. Iustel, Madrid, 2005, pàg. 131.

21 Classificació compartida a: RÁMIREZ RUIZ, R., *Caciquismo y endogamia. Un análisis del poder local en la España de la Restauración*, Ed. Dykinson, Madrid, 2008.

ideologies imperants en cada fase política a Espanya. Nogensmenys, aquestes normes, algunes de les quals seran objecte d'anàlisi en el desenvolupament d'aquest treball, modificaven aspectes substancials però en cap cas establien canvis a la base del model liberal.

Passem doncs a definir les característiques essencials d'aquesta organització:

- Estructurar una administració territorial i eficient, uniforme i escalonada, el qual generalitzava les institucions locals d'origen electiu (diputacions provincials i ajuntaments).
- Configuració legal de la institució municipal com a un poder administratiu descentralitzat, en resposta a la voluntat del poder central. Per tal de fer-ho efectiu l'Estat liberal va conservar els municipis existents i en va crear de nous per aquelles poblacions que no en disposessin amb una població superior a 1.000 habitants.
- Elecció dels alcaldes, regidors i procuradors síndics en els pobles i cessament dels oficis perpetus. Aquesta és sense dubte la característica de trencament més destacable amb l'Antic Règim.
- Es separa l'aspecte governatiu del contenciós en l'àmbit local
- L'elaboració d'una llei electoral per a tot l'Estat que determinés el nombre d'electes en funció a la població de cada municipi.
- L'elecció directa dels càrrec públics de forma periòdica
- L'existència d'un secretari a cada Ajuntament
- Atribució de competències als Ajuntaments tals com la policia sanitària, les obres públiques municipals, repartiment i contribucions, administració de propis i arbitris, entre d'altres.²²

²² ESCUDERO, JOSÉ ANTONIO. *Manual de Historia del Derecho*, Fuentes e instituciones Político Administrativas, Madrid, 2003, pàgs. 919 a 942.

4. SEGREGACIONS DURANT EL SEGLE XIX

4.1 – Marc legal

Un cop format, acotat i consolidat, en ple segle XIX, el municipalisme liberal espanyol, es pot procedir a analitzar en profunditat la definició històrico-legal de municipi, del seu terme municipal, així com dels sistemes d'alteració d'aquest previstos en les normes.

La primera normativa que fa una tasca conceptualment destacable és el Reial Decret, de 23 de juliol de 1835, per l'arreglo provisional dels Ajuntaments del Regne. Aquest, en el títol primer, tot i no definir el municipi, clarifica i determina la composició de la màxima institució municipal: l'Ajuntament.²³ Així mateix, preveu la possibilitat de suprimir antigues poblacions, agregant-les a unes altres limítrofs,²⁴ així com de crear noves poblacions, sempre i quan hi hagi més de 100 veïns²⁵. Tot i ser molt simplista és la primera referència històrico-legal sobre la possibilitat jurídica-política de segregacions o agregacions territorials municipals. De tota manera, la primera normativa que utilitzà el terme segregació fou la Llei Municipal de 1840²⁶. Deixant de banda la consideració ideològica d'aquesta llei i fixant-nos en els aspectes conceptuals en relació al municipi, al terme municipal i a les segregacions, s'han de destacar tres aspectes. En primer lloc, que res s'estableix sobre el terme municipal. En segon lloc, que la composició prevista pels ajuntaments és similar a l'anteriorment regulada. I, finalment, que per primera vegada es parla de segregar pobles. Així és, la Llei Municipal de 1840 autoritza al Govern a formar nous Ajuntaments, per segregació de

23 Tal i com s'expressa a l'article 1: *“Els ajuntaments de la península i illes adjacents es compondran d'un alcalde; d'un o més tinents alcaldes on ho exigeixi el veïnatge de cada poble; d'un cert número de regidors, segons el respectiu veïnatge de cada poble; d'un procurador comú ...”*.

24 Tal i com preveu l'article 3 in fine del Reial Decret, de 23 de juliol de 1835, per la solució provisional dels Ajuntaments del Regne.

25 Tal i com preveu l'article 4 del citat Reial Decret, de 23 de juliol de 1835, per la solució provisional dels Ajuntaments del Regne.

26 Llei que fou firmada per la regenta Maria Cristina el dia 15 de juliol de 1840 i que fou suspesa per la mateixa el 13 d'octubre de 1840. La curta durada de la seva vigència rau en el fet que generà moltes crispacions polítiques donat que propugnava una retallada de les competències municipals i l'elecció directa dels alcaldes per part del Govern.

poblacions. Tal segregació s'iniciarà a sol·licitud de la part que l'intenti, per posteriorment donar audiència a tots els interessats²⁷. En definitiva, tot i la citada audiència, es decidirà de forma unilateral i discrecional per part del Govern central.

No serà fins la Llei d'Ajuntaments, de 5 de juliol de 1856 que es parlarà de la delimitació territorial dels municipis i, consegüentment d'una manera més exhaustiva sobre la problemàtica jurídica de les alteracions dels termes municipals. Cal remarcar, aquí, que en aquesta norma s'usa l'expressió districte municipal al referir-se al terme municipal. Doncs bé, aquesta llei dedica un títol complet al districte municipal i els seus habitants, el qual s'estructura en tres capítols: Dels districtes municipals i dels seus habitants, dels habitants dels districtes municipals, i de l'establiment, creació i supressió d'Ajuntaments, respectivament. Tant en el primer com en el tercer es fa referència extensivament a la possibilitat d'alterar els límits del districte judicial i de segregar part d'un districte²⁸. S'estableixen una sèrie de requisits de població, de suficiència econòmica, de proporcionalitat territorial, etc. Amb tot, és interessant destacar, per motius que es veuran a posteriori, en quina institució recau la competència per conèixer dels expedients sobre creació, segregació i supressió d'Ajuntaments i termes. Doncs bé, l'article 30 de la citada llei li atorga a la Diputació Provincial, la qual entendrà i resoldrà aquests expedients, amb la important matisació que els seus acords no seran executius sense l'aprovació del Govern escoltant al Consell d'Estat.

A partir d'aquest moment, les modificacions legislatives en l'àmbit local que es produïren foren d'una importància relativa en tant que les bases i característiques essencials del municipi, del terme municipal i de l'alteració d'aquest ja havien estat assentades per les normes citades en anterioritat. Per tant, abans d'acudir, fent un salt cronològic, a la llei que ens interessa pel supòsit d'anàlisi concret²⁹, serà suficient en nombrar les successives reformes introduïdes a la legislació local. Així doncs, són

27 Regulat a l'article 5 de la Llei Municipal de 1840.

28 Vegi's articles 3, 4, 26, 28, 29 i 30 de la Llei d'Ajuntaments, de 5 de juliol de 1856.

29 Llei de 2 d'octubre, autoritzant al Ministre de la Governació per publicar les lleis orgàniques Municipal i Provincial, incorporant al seu text les reformes compreses en la de 16 de desembre de 1876.

destacables el Real Decret, de 21 d'octubre, reformant les lleis sobre organització i atribucions dels Ajuntaments i pel govern i administració de les províncies; el Decret, de 21 d'octubre de 1868, declarant obligatòries i en vigor les adjuntes Llei Municipal i Orgànica provincial; i la Llei Municipal, de 20 d'agost, de 1870.

En aquest punt, hem d'aprofundir en la llei municipal que fou el marc normatiu de la segregació de l'Ametlla de Mar respecte el Perelló, és a dir, la Llei de 2 d'octubre de 1877, la qual incorpora la Llei Municipal de 20 d'agost de 1870 i la Llei Provincial de 20 d'agost de 1870, així com les modificacions que s'introduïren per la reforma de la Llei de 16 de desembre de 1876. Estudiarem exclusivament el títol I, el qual versa sobre els termes municipals i els seus habitants. Més concretament el Capítol I, ja que regula de forma concreta els termes municipals i les seves alteracions, és a dir, la temàtica que ens interessa per la consecució dels objectius d'aquest treball. Així doncs, no entrarem en l'anàlisi de la resta de capítols, tret d'un incís en el segon.

Pel que fa al capítol I ens trobem els següents articles d'interès:

- Article 1³⁰: determina la definició legal del municipi com a una associació de persones que resideixen dins un terme municipal. Així mateix estableix que la representació correspon a l'Ajuntament. Per tant, està format per tres elements: població, territori i organització. Seguint aquesta línia, l'actual Llei 7/1985, de 2 d'abril, Reguladora de les Bases del Règim Local, manté aquests tres elements integrants bàsics en la delimitació de la definició legal del municipi.
- Article 2³¹: Hi trobem el concepte del terme municipal i uns mínims exigibles en tot terme. Es tracta del territori al que s'estén l'acció d'un Ajuntament i aquest

30 Article 1: “Es municipio la asociación legal de todas las personas que residen en un término municipal. Su representación legal corresponde al Ayuntamiento.”.

31 Article 2: “Es término municipal el territorio á que se extiende la acción administrativa de un Ayuntamiento. Son circunstancias precisas en todo término municipal:
1ª Que no bajen de 2.000 el número de sus habitantes residentes.
2ª Que tenga ó se le pueda señalar un territorio proporcionado a su población.
3ª Que pueda sufragar los gastos municipales obligatorios con los recursos que las leyes autoricen. Subsistirán sin embargo, los actuales términos municipales que tengan Ayuntamiento, aún cuando no reunan las circunstancias anteriores.”.

ha de tenir un mínim de 2.000 habitants, un territori proporcional i que sigui viable econòmicament. Tot i això, permet el no compliment d'aquests mínims per part dels termes existents en anterioritat a la publicació de la llei. Hem d'entendre doncs, que aquests mínims esdevenen una clara limitació a la creació de nous municipis a través de la segregació, donat que en aquella època era costós disposar de dos millars d'habitants. Per contra, la previsió legal de l'excepcionalitat dels termes ja existents, implica la conservació i reconeixement dels drets ja adquirits per les poblacions històriques. A diferència d'avui en dia, en el redactat de la llei municipal del 1870 no es fa cap referència expressa a la consciència de la col·lectivitat com a tal. Al meu parer, aquesta no menció és de notòria importància ja que possibilita segregacions sense tenir en compte els sentiments de pertinença i de col·lectivitat dels diferents veïns. Inclús m'atreviria a dir que deixar de banda la voluntat veïnal genera una problemàtica i disfunció entre les delimitacions territorials legals i les reals col·lectivament.

- Article 3³²: preveu les diverses situacions per les que es pot veure alterat un terme municipal. Aquestes són exclusivament dues: en primer lloc, per agregació a un o diversos termes limítrofs i, en segon lloc, per segregació de part d'un terme per formar un municipi nou o per agregar-se a un o diversos termes limítrofs. Per tant, cal destacar que, a diferència de l'actual normativa, no es permet la fusió de municipis per crear-ne un de nou.
- Article 5³³: disposa en quins casos procedeix la segregació. Així doncs, segons

32 Article 3: “Los términos municipales pueden ser alterados:

1º Por agregación total á uno ó varios términos colindantes.

2º Por segregación de parte de un término, bien sea para constituir por sí ó con otra ú otras porciones Municipio independiente, ó bien para agregarse á uno ó varios de los términos colindantes.” .

33 Article 5: “Procede la segregación de parte de un término para agregarse á otros existentes cuando lo acuerde la mayoría de los vecinos de la porcion que haya de segregarse, y pueda tener efecto sin perjudicar los intereses legítimos del resto del Municipio ni hacerle perder las condiciones expresadas en el art. 2.

La segregación de parte de un término para constituir uno ó varios Municipios inependientes por sí o en unión de otra ú otras porciones de otros términos colindantes, puede hacerse mediante acuerdo de la mayoría de los interesados y sin perjudicar intereses legítimos de otros pueblos, siempre que los nuevos términos que hayan de formarse reunan las condiciones expresadas en el art. 2º.”.

aquest article, procedirà la segregació de part d'un terme quan concorrin dos circumstàncies: en primer lloc, que ho acordi la majoria de veïns de la porció que hagi de segregar-se mitjançant acord amb la resta d'interessats i, en segon lloc, que la segregació no impliqui la pèrdua de les condicions que tot municipi ha de tenir, és a dir, les tres que determina l'article 2.

- Article 6³⁴: senyala que els interessats seran els que acordaran les demarcacions, les divisions de béns i resta de drets. Es sobre-entén, doncs, que l'acord es realitzarà entre ambdues parts involucrades, és a dir, el municipi matriu i el municipi de nova creació en cas de segregació.
- Article 7³⁵: es de suma transcendència degut a que ens marca qui és l'òrgan competent per tal de resoldre els respectius expedients sobre creació, segregació i supressió de municipis. Aquest òrgan és la Diputació Provincial. Si l'acord es pren de conformitat amb els interessats serà executable. Per contra, si hi ha desacord l'aprovació serà objecte de llei. L'atribució de la competència a la Diputació no és més que un reflex del pes organitzatiu d'aquesta institució durant el segle XIX i gran part del XX.

En relació al capítol II, hi ha un article que ens interessa analitzar, per motius que ja es veuran, en el present supòsit:

- Article 13³⁶: cal destacar el contingut d'aquest article puix en l'anàlisi del cas concret de la segregació de l'Ametlla veurem com cobra especial importància.

34 Article 6: “En cualquiera de los casos de agregación o segregación, los interesados señalaran las nuevas demarcaciones de terrenos y practicarán la división de bienes, aprovechamientos, usos públicos y créditos, sin perjuicio de los derechos de propiedad y servidumbres públicas y privadas existentes.”.

35 Article 7: “Las Diputaciones provinciales resolverán los expedientes sobre creación, segregación y supresión de Municipios y términos. Sus acuerdos serán ejecutivos cuando fueren adoptados de conformidad con los interesados. En caso de disidencia, la aprobación será objeto de una ley.”.

36 Article 13: “Todo español ha de constar empadronado como vecino ó domiciliado en algun Municipio. El que tuviera residencia alternativa en varios, optará por la vecindad en un uno de ellos. Nadie puede ser vecino de más de un pueblo: si alguno se hallare inscrito en el padrón de dos ó más pueblos, es estimará como válida la vecindad últimamente declarada, quedando desde entónces anuladas las anteriores.” .

Ens concerneix aclarir que, en base a aquest, tot espanyol ha de constar empadronat com a veí o domiciliat a un Municipi. És més, en cap cas es pot ésser veí de més d'una població, lo qual implica que el veïnatge a un poble concret n'anul·la i n'exclou qualsevol altre.

Un cop analitzat el contingut de la Llei Municipal que establí els criteris seguits en la segregació de l'Ametlla de Mar, ens cal fer ressò del contingut de la Reial Ordre de 26 de febrer de 1875³⁷. Aquesta Reial Ordre, a falta de la concreció de la llei municipal al respecte, estableix quins han de ser els documents que han de constar en tot expedient de segregació. Són els següents:

1. Instància subscrita per tots els veïns que sol·licitin la segregació.
2. Certificació del Secretari de l'Ajuntament, visada per l'Alcalde i estesa a continuació de les firmes, en que es faci constar el veïnatge dels signants.
3. Certificació del Secretari de l'Ajuntament, visada també per l'Alcalde, del número total de veïns del districte municipal de que es tracti.
4. Igual certificació respecte de la part del terme que es vulgui segregar.
5. Certificació d'ambdós Ajuntaments, en el cas de que la segregació sigui per agregar-se a un altre, relativa a la mancomunitat de pastures que els veïns de la zona que es tracti de segregar puguin tindre cada un d'ells.
6. Igual certificació estesa únicament per l'Ajuntament a qui correspongui la zona a qui hagi de segregar-se, en el cas de que la segregació es pretengui per formar Municipi independent.
7. Informes dels Ajuntaments interessats i de tots els pobles limítrofs.
8. Un croquis del terreny.

Així doncs, el Reial Decret insta finalment al Governador de la província que no doni curs a cap expedient de segregació que no compleixi aquests requisits, que no consti la dispositiva de la Diputació, l'informe de la Corporació o el del Governador mateix.

Un cop definides les notes bàsiques tant de la Llei Municipal de 1870 i el contingut del

³⁷ Publicada a la Gaceta de Madrid – Núm. 63, el 4 de març de 1875.

citat Reial Decret, podem considerar definitivament delimitat el marc legal existent en el moment de la segregació de l'Ametlla de Mar respecte del Perelló. Per consegüent, podem aprofundir ja en l'anàlisi i estudi concret del supòsit de dita segregació, comprovant i verificant el compliment de totes les disposicions normatives. Amb tot, abans és oportú concretar i resumir les diverses segregacions que es produïren a les Terres de l'Ebre durant el transcurs del segle XIX, que com veurem foren escasses.

4.2 – Enumeració i descripció essencial de les segregacions a les Terres de l'Ebre

Durant el segle XIX es produïren dues segregacions exitoses. Primerament, aconseguí la segregació l'actual municipi de Roquetes de la ciutat de Tortosa i de la mà de la reina Isabel II, el 14 d'abril de 1850, a través d'un Reial Decret. Amb la creació del municipi, Ramon Bosch i Rosell³⁸ va convertir-se en el primer alcalde de la població, la qual l'any 1880 va aconseguir el títol de ciutat gràcies a la concessió del rei Alfons XIII³⁹. Així doncs, en un període molt breu Roquetes va passar d'ésser una barriada depenent de Tortosa a convertir-se en una important ciutat dins el marc territorial de les Terres de l'Ebre, status que encara manté avui en dia, essent el quart municipi ebrenc en nombre de població.⁴⁰ Per la realització del treball ens interessa aprofundir en el paper de les parts interessades i en el seu pes en el procediment i en la decisió final. En aquest cas, és evident que aquest paper fou d'una importància residual en tant que la decisió de segregar i crear el municipi fou presa unilateralment per part de la reina. És més, diu la llegenda que la monarca concedí aquest favor a Roquetes com a conseqüència d'un

38 Biografia Ramón Bosch i Rosell [Www.ilercavonia.wikia.com](http://www.ilercavonia.wikia.com), [Consultat: 20 de març de 2014] *“Ramon Bosch va arribar a Roquetes l'any 1830 amb els seus pares i germans i va aconseguir ser, amb el temps, un dels majors contribuents del poble. El 14 d'abril de 1850, quan el nucli de les Roquetes va segregar-se de Tortosa, Bosch es va convertir en el primer alcalde del nou municipi, que va presidir durant dos períodes: del 14 d'abril de 1850 fins l'1 de gener de 1853 i del 1857 al 1859. La constitució del nou ajuntament va tindre lloc a la casa pairal de la família, al carrer de la Gaia. L'any 1885 va morir víctima de la greu epidèmia de còlera que va afectar la població”*.

39 QUEROL GÓMEZ, ANTONIO, *Processos i canvis al territori del delta de l'Ebre*, Cossetània Edicions, Valls, 2004, pàg. 81.

40 En base a l'IDESCAT i segons dades del 2013, Roquetes disposa de 8.297 habitants, només superada per Tortosa (33.992), Amposta (21.511) i Deltebre (12.158).

romanç amb el que va esdevenir el primer alcalde del municipi, el senyor Ramon Bosch. Ara bé, segons l'historiador i ex-delegat dels Serveis Territorials de Cultura de Tortosa, Ramon Miravall i Dolç⁴¹, aquestes especulacions no deixen de ser rumors i no es pot afirmar la seva veracitat. Per ell, la segregació de Roquetes respon a la política oficial de la època de dividir els municipis grans, i Tortosa era un dels més grans de Catalunya. Cal puntualitzar que poc després de Roquetes, altres barriades pertanyents a Tortosa van aconseguir independitzar-se'n, concretament els Reguers i Jesús. No obstant això, pocs anys després ambdós van sol·licitar tornar a formar part de Tortosa.⁴²

En segon lloc, l'Ametlla de Mar obtingué la independència del municipi del Perelló l'any 1891. No obstant, és necessari matisar que en aquella època l'Ametlla de Mar s'anomenava oficialment la Cala de l'Ametlla, denominació que canvià per l'actual el 10 de març del 1917 a través de Reial Decret per decisió del President del Consell de Ministres, el senyor Álvaro de Figueroa, comte de Romanones.

4.3 - Anàlisi concret de la segregació de l'Ametlla de Mar respecte del Perelló

Tal i com s'explica en la introducció, per tal d'estudiar l'evolució municipal que es produí a les Terres de l'Ebre és de suma importància analitzar a fons les segregacions que es produïren. Per tant, amb l'objectiu d'acotar-les i estudiar-les hem d'endinsar-nos en el procediment legal que les envolta i quina ha estat la seva evolució. En aquest sentit, per aconseguir desgranar com es duïen a terme les segregacions al segle XIX⁴³,

41 Llicenciat en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona. El 1981 va ser nomenat cap dels Serveis Territorials del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Tortosa. Va ocupar el càrrec fins a la seua substitució per Josep-Sebastià Cid l'any 2001. És autor d'una extensa bibliografia: *Tortosa, ciutat de castells i llegendes*, *Les torres de la regió marítima de l'Ebre*, *Tortosa. Guia general* (1983), *Entorn a Tortosa napoleònica* (1985), *Madina Turtuxa: introducció a la Tortosa islàmica*, *Epigrafia medieval i renaixentista del claustre de la seu de Tortosa*, etc.

42 SORRIBES, VÍCTOR, *Siglo y medio de independencia*, La Vanguardia, Tarragona, 15 d'abril del 2000, pàg. 3.

43 Cal matitzar que depenent del període dins segle XIX les possibilitats de segregar-se així com les formes varien considerablement. En aquest treball s'ha pres com a model d'anàlisi la de l'Ametlla de Mar perquè es produí a finals de segle, moment en el qual les segregacions ja disposaven d'un marc legal força complet.

analitzarem seguidament el cas concret de la segregació de l'Ametlla de Mar respecte del Perelló.

D'aquesta segregació, resulta estranya la opacitat en que es produeix i la falta de documentació de la que es disposa avui en dia. Dins la vessant històrica del Dret, parlar del 1891 es fer-ho de dates relativament molt properes, de les quals en conservem nombroses fonts de documentació escrites. És per això que ens ha de sorprendre la no conservació de pràcticament cap document relacionat amb la segregació de l'Ametlla de Mar. Així és, després de realitzar una recerca exhaustiva per tots els arxius públics amb possibilitat d'èxit⁴⁴, contactar amb un jurista expert en segregacions⁴⁵, i contrastar informació amb diversos historiadors locals⁴⁶, ha resultat ser impossible obtenir l'expedient de l'esmentada segregació⁴⁷. Aquest fet, sumat a la historiografia popular⁴⁸ i comentaris de la pròpia secretaria municipal de l'Ajuntament del Perelló⁴⁹, fan com a mínim posar en dubte el compliment escrupolós de la legalitat vigent en el moment de la concessió de la segregació a la barriada de l'Ametlla de Mar, l'any 1891. Tanmateix, al no tenir proves aclaridores no deixen de ser especulacions, així és que s'ha de presumir la bona fe en el procediment que es va seguir.

Tot i no aconseguir el document més preuat per tal d'estudiar el cas, és a dir, l'expedient, s'ha aconseguit recopilar dos textos administratius d'una utilitat destacable:

- Acord executiu pres per la Diputació Provincial on es decreta la segregació del

44 Archivo General de la Administración, Archivo Histórico Nacional, Arxiu de la Diputació de Tarragona, Arxiu de l'Ajuntament del Perelló i Arxiu de l'Ajuntament de l'Ametlla de Mar.

45 Sr. Eliseu Soler Álvarez, a qui agraeixo la seva amabilitat.

46 Sr. Antonio Boyer Gil (El Perelló) i el Sr. Xavier Figueres Frasnado (L'Ametlla de Mar).

47 És inclús sorprenent acudir a l'Arxiu municipal del Perelló i comprovar com es conserven gairebé la totalitat d'actes de dates properes a la de la segregació i cap relativa a tal segregació.

48 Segons la qual la segregació de l'Ametlla de Mar es va concedir a canvi d'una sardinada.

49 Sra. Francesca Batlle i Bosch, la qual va expressar que “la segregació de l'Ametlla va ser una alcaldada de l'època”, fent clara alusió a una decisió unilateral i fora de la legalitat de l'alcalde del Perelló en el moment de la segregació.

barri de l'Ametlla del Municipi del Perelló⁵⁰

- Un document del Govern Civil de Tarragona⁵¹ on es comunica el nomenament de 10 regidors veïns del nou municipi per formar l'Ajuntament interí, i en el que s'insta la formació del llibre d'empadronament, del llibre cadastral i del demés necessari per l'organització administrativa i econòmica.

A falta de l'expedient, amb l'ajuda d'aquests dos documents i del redactat de la Llei Municipal de 1870 i del Reial Ordre de 26 de febrer de 1875, analitzarem, dins del possible, quin va ésser el procediment seguit així com el paper dels diversos subjectes i institucions implicades.

És evident que l'origen de la segregació rau en la voluntat col·lectiva dels veïns de l'aleshores barriada de la Cala⁵² d'esdevenir un poble amb autonomia absoluta. Aquest desig es manifestà, per primer cop administrativament, en la instància presentada el 7 de setembre de 1891 pel senyor José Pijoan i García i altres, en representació de la majoria de veïns del barri de l'Ametlla, amb el clar objecte d'obtenir la segregació del municipi matriu del Perelló. En l'esmentada instància s'al·lega que concorren en el cas totes les circumstàncies que determina la llei municipal per la segregació i creació de municipi independent⁵³. O sigui, s'ha de fer mitjançant acord de la majoria dels interessats i sense perjudicar interessos legítims d'altres pobles, i en tot cas, el nou terme que es forma ha de reunir les condicions expressades a l'article 2 de la Llei Municipal de 1870: més de 2.000 habitants residents, que tingui o es pugui senyalar un territori proporcional a la població i que pugui mantenir les despeses municipals.

Atès que no disposem de l'expedient i que la segregació es força opaca, és interessant

50 Acord executiu de la Diputació Provincial de Tarragona de data 7 de novembre de 1891 – Secció 1a, Número 1924, Segregacions, Govern de Província – Tarragona .

51 Comunicat del Govern Civil de Tarragona de data 2 de gener de 1992 – Secció 1a, Número 3, Ajuntaments – Dóna coneixement de la constitució d'un nou municipi.

52 Nomenclatura que es conserva encara avui en dia per referir-se extraoficialment a l'Ametlla de Mar.

53 Circumstàncies regulades al paràgraf segon de l'article 5, així com a l'article 2 per remissió d'aquest.

comprovar, dins el possible, la veracitat i autenticació del compliment de les anteriors circumstàncies exigides:

- D'entrada, em de qüestionar la validesa de l'acord entre la majoria dels interessats. Una segregació és sempre conflictiva si ens basem amb el criteri següent: “tota segregació divideix en dos a un municipi i és impossible pretendre que resultin beneficiats al mateix temps els dos nous municipis. En realitat, un d'ells, el municipi originari, resulta perjudicat per l'encariment dels serveis. I això és més evident quan la segregació afecta a municipis de dimensions petites o mitjanes.”⁵⁴. Així doncs, és pràcticament impossible que la majoria d'habitants del municipi perjudicat, és a dir, el Perelló, estiguessin a favor de tal acord. És més, aquest argument guanya pes si ens fem ressò del que s'informa en el propi acord executiu: “*se declare de ningún valor ni efecto alguno el expediente incoado en otra época anterior con igual objeto, toda vez que en aquel no existia conformidad*”. Així és, en anterioritat ja s'havia iniciat un expedient de segregació, el qual fou denegat donada la falta de conformitat dels interessats. Aquí ens em de preguntar: Per quin motiu en aquesta ocasió els habitants del Perelló donen la seva conformitat si la segregació els perjudica igualment? La resposta és difícil d'obtenir però la falta de raonament lògic en aquest canvi de criteri dóna més valor i credibilitat a la teoria narrada per la historiografia popular, la qual propugna que la segregació es va obtenir amb l'ajuda i complicitat de l'alcalde del Perelló a canvi d'algun interès particular.
- D'altra banda, la segregació no havia de perjudicar els interessos d'altres pobles i, en principi, no els perjudicava perquè no es modificaven les línies limítrofes del terme municipal del Perelló, sinó que dit terme es dividia en dos. Així doncs, es complí inequívocament la segona circumstància legal.
- Finalment, pel que fa a les condicions exigides pel nou terme ens xoca el

54 Criteri defensat per l'Informe sobre la segregació de municipis, elaborat per Tomàs Pou, President de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, el 4 de juny de 1993, a petició de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí a la pàgina 7. Localitzat a POU, TOMÀS, *Informe sobre la segregació de municipis*, Societat Catalana d'Ordenació del Territori (Institut d'Estudis Catalans), Barcelona, 1993.

compliment de la primera d'elles, és a dir, disposar d'un mínim de 2.000 habitants residents. En aquesta línia és important apuntar que, en l'època que es produí la segregació, dels 184 municipis independents existents a la província de Tarragona, sols 38 tenien una població superior a 2.000 habitants, o lo que és el mateix, un 20,65 % del total⁵⁵. Per tant, és força evident que predominaven els municipis petits i mitjans. En conseqüència, resulta difícil creure que si ni la majoria de municipis independents disposaven de tal número d'habitants, una barriada costanera arribés a la considerable xifra de 2.000. Per més inri, s'ha de recordar que a finals del segle XIX la zona de la costa era una zona poc habitada pel fet que les terres de conreu de vora mar eren i són d'una baixa qualitat i, en aquells temps, el principal sector econòmic era l'agricultura. Així doncs, la Cala era un barri costaner, previsiblement amb unes condicions socials i econòmiques molt dures, fet que comportava que lo més probable fou que, el 1891 estigues habitat per unes poques persones, majoritàriament pescadors, que difícilment arribaven al miler. Davant d'aquestes sospites, s'ha d'acudir a les dades del cens de població del Perelló immediatament anteriors a la segregació, i a les del cens immediatament posteriors⁵⁶, per tal d'estudiar-les a fons. Aquestes són les següents:

	Any 1887	Any 1897
PERELLÓ	5018 habitants	4038 habitants
AMETLLA	Dades incloses a les del Perelló	2589 habitants
TOTAL	5018 habitants	6627 habitants

D'aquestes dades podem extreure dos coses clares. En primer lloc, el descens de població al municipi del Perelló, causat per la segregació de l'Ametlla, no concorda ni molt menys amb la població resultant, després de la segregació, al terme de l'Ametlla. El Perelló perdé 980 habitants, mentre que l'Ametlla de Mar n'obtingué 2589. La

55 Segons dades obtingudes al cens de població de la Província de Tarragona de 1887.

56 L'immediatament anterior és el de 1887 i l'immediatament posterior és del 1897, en tant que la periodicitat dels censos era de 10 anys.

diferència resultant és d'un augment poblacional total entre els dos municipis de 1609 persones, lo que significa un augment d'un 32,1 %. En segon lloc, és notable que tal augment demogràfic en 10 anys pot ser definit com improbable o inclús impossible i més si tenim en compte l'evolució demogràfica total de la província de Tarragona, la qual patí un descens del 4,1 % de població des de l'any 1887 fins al 1897. Tot i no ser una prova definitiva, és un indici fidedigne i indubtable d'un possible falsseig de dades amb l'objectiu de sobrepassar un dels requisits elementals per aconseguir la consecució de la segregació: el mínim de població. Esquivar el compliment de tal requisit es va poder saldar de dos formes. O bé es va fer cas omís del regulat a l'article 13 de la llei municipal, segons el qual en cap cas es pot ésser veí de més d'una població, amb l'objectiu de falsejar les dades sobre els habitants; o bé simplement es va fer la vista grossa amb el compliment de tal requisit, ja que tal i com exposa el senyor Tomàs Pou els límits legals que s'estableixen per les segregacions no han pogut evitar, des de fa anys, que se'n produïssin moltes, a pesar dels incompliments evidents com seria la separació territorial o el mínim poblacional⁵⁷. Des del meu punt de vista, té més pes la primera de les dues opcions, donada la constatació de la desproporció de les dades censals.

Més encara, aquest fet atorga més credibilitat a la teoria anteriorment esmentada, segons la qual l'alcalde del Perelló d'aleshores fou partícip directe necessari per tal de que els veïns sol·licitants assolissin la segregació. La justificació rau en el fet que no hagués estat possible falsejar les dades sense el vist i plau de l'alcalde, com a màxim responsable polític local. De la mateixa manera, es pot especular sobre el seu paper en l'atorgament de la conformitat amb la segregació, en tant que com a representant dels veïns del Perelló va poder donar el seu consentiment a l'acord, tot i no ser aquesta la voluntat majoritària d'aquests.

- En definitiva, les dues últimes condicions mínimes que havia de tindre un terme municipal no suposaven cap impediment en el present cas en tant que es podia

⁵⁷ Argumentació defensada a l'informe sobre la segregació de municipis, elaborat per Tomàs Pou, President de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, el 4 de juny de 1993, a petició de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí a la pàgina 7 in fine.

concedir al nou municipi un territori proporcional a la població i que, tot i ser difícil de confirmar-ho 123 anys després, probablement podria mantenir les despeses municipals ja que si altres municipis de reduïdes dimensions podien fer-ho, el nou Ajuntament de l'Ametlla no hauria de tenir problemes. Arribats a aquest punt, cal matisar que en el cas de confirmar-se la teoria del falseig de dades dels habitants, podríem afirmar que el territori concedit a la nova municipalitat no va ésser proporcional al número d'habitants reals, ja que hem d'entendre que es va concedir una extensió de terreny proporcional als 2.000 veïns.

Un cop analitzat si es van complir les circumstàncies legals exigides podem prosseguir en l'acotament del procediment. De manera que, primerament es presentà la citada instància per part dels veïns del barri segregant, la qual expressa que s'acaten les condicions legals exigides i ja revisades. Posteriorment, s'han de formalitzar una sèrie de documents, exigits per la R.O. de 26 de Febrero de 1875, per tal de completar l'expedient. En el present supòsit, dels vuit documents enumerats en l'annex 2 i també identificats en el marc legal, només s'han de presentar en l'expedient set d'aquests. Aquest són, per ordre, la citada instància, certificació on es faci constar el veïnatge dels firmants, certificació del número total de veïns del districte municipal que es tracti, certificació del número total de veïns de la part de terme que es vol segregar, certificació relativa a la mancomunitat de pastures, informes de l'Ajuntament interessat (El Perelló) i dels pobles limítrofs (Tortosa, Rasquera, Tivenys, Tivissa i Vandellós) i, per últim, croquis del terreny. Per tant, davant el presumpte compliment de les exigències legals establertes als articles 3, 5 i 6 de la llei municipal, davant la conformitat entre els interessats i en base a l'article 7 de la llei municipal, el qual atorga competència a la Diputació provincial per resoldre aquests expedients, la Diputació Provincial de Tarragona procedí a decretar la segregació de l'Ametlla de Mar el 22 de novembre de 1891, essent executable l'acord donada la conformitat de les parts.

Ja per acabar amb l'anàlisi del procediment relatiu a la segregació de l'Ametlla, cal fer-nos ressò del contingut del segon i últim document administratiu localitzat sobre el procés segregacionador objecte d'anàlisi. Es tracta del document de l'annex 3, és a dir,

una *Comunicació del Govern Civil de Tarragona al Ministre de la Governació del nomenament de regidors per formar l'Ajuntament interí de l'Ametlla*. Per lo tant, un cop decretada la segregació, es va passar a aplicar mesures per tal de fer-la efectiva, entre les quals destaca per la seva importància, el nomenament de diputats governatius per a formar un Ajuntament interí, d'acord amb el preceptuat per l'article 35 del Reial Decret d'adaptació electoral. Concretament se'n varen nombrar 10, d'entre els veïns més arrelats. Per tal de constituir-lo es va nombrar, per part del Sr. José Batlle, un delegat especial amb el fi de que s'ocupi de la formació del llibre d'empadronament dels habitants del nou municipi, llibre cadastral i altres mesures econòmiques i administratives necessàries per organitzar el nou Ajuntament. Així és que aquest document s'encarregà de donar forma a algunes de les mesures administratives que van fer possible la formació del nou Ajuntament, per complir així, efectiva i definitivament, amb l'acord de segregació.

5. SEGREGACIONS DURANT EL SEGLE XX

5.1 Marc legal

Donat que les bases de la definició del municipi, del seu terme municipal, així com dels sistemes d'alteració d'aquest ja foren definits al llarg del segle XIX, en aquest apartat no s'aprofundirà tant com en el marc legal de l'anterior segle. O sigui, només es farà una breu explicació de les principals característiques i exigències de les normatives més importants, centrant-nos sobretot en l'últim terç del segle XX i concretament en l'actual període democràtic i constitucional. No obstant, farem una breu pinzellada en l'època republicana i en algunes normes pre-constitucionals de l'època franquista.

Normes republicanes:

Atès que el període de la segona República fóu de curta durada (del 30 de febrer del 1930 a l'1 d'abril de 1939), no s'aprofundirà en el règim local en ell regulat, però sí s'ha de fer quatre pinzellades del que va ésser la base normativa dels dos expedients de segregació iniciats a les Terres de l'Ebre en aquella època: el de la Serra d'Almos i el de l'Ampolla.

Llei municipal catalana: un cop aprovat l'Estatut d'autonomia de Catalunya el setembre de 1932, la legislació en matèria de règim local corresponia a la Generalitat. En virtut d'aquest contingut, per Decret de la Presidència del Consell de Ministres, de 14 de gener de 1933, es van traspasar a Catalunya els serveis de règim local. Poc després, el 26 de maig de 1933 va ser presentat al Parlament de Catalunya un projecte de Llei Municipal. Aquest projecte va tindre la singularitat que va ser discutit per etapes. La primera part de la llei arribava fins l'article 57 i comprenia els títols referents a Organismes municipals i Règim electoral. Aquesta primera part anà firmada pel president Macià. La segona part de la llei que arriba fins l'article 207, ja signada per Companys, comprén els següents títols: Territori municipal, Associacions de municipis, submunicipis, població i empadronament, competències i obligacions municipals; atribucions dels organismes municipals, entre d'altres. Finalment, el 16 de juliol de 1934 es va completar la

publicació de la Llei Municipal de Catalunya, arribant a l'article 243.⁵⁸

D'aquesta normativa cal destacar simplement el redactat de l'article 4, el qual regula les diferents modificacions possibles del terme municipal, marcant com a requisits per a l'acceptació d'una segregació que el nucli de població que es vol segregar ultrapassi els 800 habitants i que estigui separat per una distància superior als dos quilòmetres de la capitalitat del Municipi. Aquestes condicions s'hauran d'acreditar degudament i, també s'hauran de complir altres requisits legals secundaris.

Normes pre-constitucionals d'interès:

D'aquest període dictatorial ens hem de centrar bàsicament en dues normes pel fet que foren primordials en el procediment segregacionador del barri marítim de l'Ampolla, així com de la majoria de segregacions materialitzades al primer període de la restauració democràtica. La justificació de que s'utilitzessin normes pre-constitucionals com a base dels expedients de segregació, rau en el fet que la normativa estatal i, sobretot, la catalana sobre bases del règim local, tardaren a aprovar-se. Per tant, els interessats amb iniciar tals expedients s'havien d'acollir al preceptuat per normes d'origen poc democràtiques. Aquestes dues normatives són:

- *Llei de Règim Local, de 24 de juny de 1955*, la qual és el resultat d'algunes reformes introduïdes a la *Llei de Bases de Règim Local, de 17 de juliol de 1945*⁵⁹, tot i que aquestes no modificaren cap aspecte relatiu a les segregacions i constitucions dels municipis. Per consegüent, es vàlid el redactat original per tal d'analitzar-lo.

D'aquesta llei hem d'entrar a examinar simplement la Base segona⁶⁰, ja que és l'únic

58 ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Municipios y provincias: historia de la organización territorial española*, Federación Española de municipios y provincias: Instituto Nacional de Administración Pública: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2003, pàgs. 563 i 564.

59 Llei de Bases de Règim Local, de 17 de juliol de 1945. Publicada al BOE número 199, de 18 de juliol de 1945, pàgs. 360 a 384.

60 Base segona, paràgrafs 1è, 5è, 6è, 7è, 8è i 9è: “De los municipios y sus términos. Para crear en lo sucesivo nuevos Municipios sera necesario que estos cuenten con población, territorio y riqueza imponible bastantes para sostener los servicios municipales obligatorios, utilizando

punt on la temàtica versa sobre els municipis i els seus termes. I, amb tot, no és necessari examinar la totalitat dels paràgrafs, ja que per la labor que ens ocupa sols ens cal entrar en l'estudi d'alguns.

En el primer paràgraf ens estableix de forma clara el requisit únic i indispensable per a que es pugui crear un nou municipi: la viabilitat de la nova municipalitat a través d'una població, un territori i una riquesa suficients. D'altra banda, al paràgraf 5è marca dos supòsits en els que no serà possible la segregació. En primer lloc, si la segregació de part d'un municipi causa que aquest resulti privat de les condicions exigides per la constitució d'un nou municipi (comptar amb recursos suficients per sostenir els serveis municipals obligatoris). I, en segon lloc, en el supòsit en que el nucli que es vol segregar estigui unit al matriu per zona urbana. Seguidament, el paràgraf 6è determina que la divisió del territori, béns, drets, accions, deutes i cargues es farà proporcionalment al nombre d'habitants i riquesa. Al 7è paràgraf s'afegeix que en els expedients es donarà audiència als Municipis interessats, a la Província i serà preceptiu l'informe del Consell d'Estat. De suma importància és el contingut del 8è, ja que atorga la competència per resoldre al Consell de Ministres, sense possibilitat de recurs. Finalment, al novè i penúltim paràgraf, estableix que la delimitació territorial serà resolta pel Ministre de Governació, escoltat el Consell d'Estat.

Així doncs, a diferència d'altres períodes anteriors les condicions mínimes exigides per tal d'iniciar un expedient de segregació per constituir municipi independent són escasses, i es basen sobretot en la subsistència dels municipis resultants i en la no continuïtat urbana entre ells. Ara bé, de poc servia el compliment d'aquests mínims si no hi havia la voluntat necessària per part del Consell de Ministres, en tant que aquest tenia

los recursos que las Leyes autorizan.

No podrá segregarse parte de un Municipio si éste resulta privado por la segregación de las condiciones

exigidas para la creación de nuevo Municipio, o cuando el núcleo o poblado segregable se halle unido por calle o zona urbana a otro del Municipio originario.

En los casos de segregación parcial se hará juntamente con la división del territorio la de bienes, derechos y acciones, así como la de las deudas y cargas en proporción al número de habitantes y a la riqueza imponible segregados.

En los expedientes de creación, segregación y supresión se dará audiencia a los Municipios interesados, a las Provincias respectivas y será preceptivo el informe del Consejo del Estado.”

el poder absolut per decidir el sentit favorable o desfavorable de la fi dels expedients.

– *Reglament de Població de 27 de maig de 1952*⁶¹

Centrant-nos en el títol I sobre demarcació territorial de les Entitats municipals, aquests són els articles que atrauen el nostre interès en relació a la realització d'aquest treball:

A) Article 2⁶²: seguint la mateixa línia que la regulació de finals del s.XIX, es defineix el terme municipal com el territori on l'Ajuntament té competència.

B) Article 4⁶³: ens marca els casos en els que es pot prosseguir a alterar els termes. Aquests són idèntics que en regulacions anteriors i són: per incorporació d'un o diversos municipis a un limítrof, per fusió, per segregació de part d'un o diversos per constituir-ne un d'independent, per segregació de part d'un per agregar-se a un altre.

C) Article 5⁶⁴: exigeix un requisit essencial per crear un nou municipi, així és, tenir població, territori i riquesa suficients per sostenir els serveis obligatoris.

61 Decret de 17 de maig de 1952, pel que s'aprova el Reglament de Població i Demarcació Territorial de les Entitats Locals. Publicat al BOE número 164, de 12 de juny de 1952, pàgina 2630 a 2637.

62 Article 2:

“1. Se entiende por término municipal el territorio que extiende su jurisdicción un Ayuntamiento.

2. La jurisdicción municipal se ejercerá sobre territorios continuos, pero serán respetadas las situaciones de discontinuidad que estén reconocidas actualmente.

3. Las Juntas Vecinales de las Entidades locales menores ejercerán jurisdicción sobre la parte del territorio municipal cuya competencia les sea asignada, y sin perjuicio de la general del Ayuntamiento a que pertenezcan.”

63 Article 4: “Los términos municipales podrán ser alterados:

1.º Por incorporación de uno o más Municipios a otra limítrofe.

2.º Por fusión de dos o más Municipios limítrofes.

3.º Por segregación de parte de uno o de varios Municipios para constituir otro independiente.

4.º Por segregación de parte de un Municipio para agregarla a otra limítrofe.”

64 Article 5: “Para crear nuevos Municipios será necesario que cuenten con población, territorio y riqueza imponible bastantes para sostener los servicios municipales obligatorios, utilizando los recursos que las Leyes autorizan.”

D) Article 10⁶⁵: ens fa una remissió al compliment de l'article 5 tant pel nou municipi com per l'antic.

E) Article 20⁶⁶: determina qui és el legítimat per iniciar l'expedient de segregació en el cas de segregació de part d'un municipi per constituir-ne un d'independent. Aquests seran o bé els veïns de la porció que s'hagi de segregar (a través d'una instància), o bé per acord de les corporacions interessades.

Un cop revisades les dues normes pre-constitucionals, podem concloure que, tot i l'origen dictatorial d'aquestes, el seu contingut no és tan divergent de normes d'altres períodes anteriors o posteriors més democràtics. Així doncs, podem afirmar que el contingut de les normes municipals han restat gairebé immòbil al llarg dels anys, produint-se només alguns canvis en l'establiment dels requisits essencials per obtenir la segregació o en la competència per conèixer de l'expedient de segregació. Pel que fa a la resta d'elements els caracteritza la seva astaticitat. Per lo tant, la regulació del règim local a l'estat espanyol ha estat gairebé immune als radicals canvis de règim experimentats al llarg del segle XX, donat que les seves notes característiques no han variat tant des de la seva delimitació a la segona part del segle XIX.

Normes posteriors a la Constitució de 1978:

Tot i no ser les normes que s'aplicaren a les segregacions produïdes a les Terres de l'Ebre pels motius ja indicats, és interessant fer-ne una breu enumeració, així com definir molt esquemàticament l'actual procediment per tal d'obtenir una segregació, per tal de saber l'evolució que han experimentat les regulacions sobre l'àmbit municipal i les seves alteracions territorials. Són de suma transcendència en aquest punt les següents:

65 Article 10: “Podrán ser constituidos nuevos municipios mediante la segregación de parte de otro u otros, siempre que se den las condiciones previstas en el artículo quinto y que los Municipios de los que se segreguen las partes correspondientes no queden privados de dichas condiciones.”

66 Article 20.1:
“En los casos de constitución de nuevo Municipio mediante segregación de parte de otro u otros, se iniciará el expediente a instancia de los vecinos de la porción o porciones que hayan de segregarse, o por
acuerdo de las Corporaciones interesadas y se observaran los trámites previstos en el artículo 15.”

- *Llei de Bases de Règim Local 7/1985, de 14 d'abril*⁶⁷
- *Llei 8/1987, de 15 d'abril, Municipal i de Règim Local de Catalunya (vigent fins el 21 de maig de 2003)*⁶⁸
- *Decret Legislatiu 2/2003, de 28 d'abril, pel que s'aprova el Text Refós de la Llei Municipal i de Règim Local de Catalunya (vigent a partir del dia 21 de maig de 2003)*⁶⁹

Seguint el preceptuat pel Decret Legislatiu 2/2003, podem sintetitzar la regulació sobre segregacions de la següent manera: en base a l'article 12.1.c es pot alterar un terme municipal per segregació de part d'un municipi per constituir-ne un d'independent (criteri recurrent des de fa més d'un segle). Aquest nou municipi ha de complir una sèrie de requisits establerts a l'article 15, com ara una franja no urbanitzable entre els nuclis de més de 3.000 metres, que no comporti la segregació una disminució en la qualitat dels serveis, els pobles resultants han de tenir un mínim de 2.000 habitants, tindre el nou municipi característiques identitàries, comptar amb els recursos i territori suficients per complir les competències municipals i, finalment, que la segregació comporti una millora objectiva en la prestació dels serveis del nou municipi. D'altra banda, pel que fa als legitimats per iniciar l'expedient són, en base a l'article 17, l'Ajuntament o Consell Comarcal interessat, els propis veïns o bé d'ofici el Departament de Governació i Relacions Institucionals. En aquest mateix article es detalla el procediment, el qual conclourà amb un decret del Govern de la Generalitat. A més a més, seran preceptius l'informe previ de la Comissió de Delimitació Territorial i el dictamen de la Comissió Jurídica Assessora. Finalment destacar, que a més de la clara inclusió d'exigents requisits per obtenir la segregació, la Generalitat haurà de fomentar les agregacions o fusions en base a l'article 20, regulació que deixa clara la voluntat actual de simplificar i reduir el mapa municipal català.

67 Publicat al BOE número 80, de 3 d'abril de 1985.

68 Publicat al DOGC número 832, de 27 d'abril de 1987.

69 Publicat al DOGC número 3887, de 20 de maig de 2003.

5.2 Enumeració i descripció essencial de les segregacions a les Terres de l'Ebre

Durant el transcurs del segle XX es produïren un seguit de segregacions, la majoria d'elles a la comarca del Baix Ebre:

- **La Serra d'Almos:** aquest nucli poblacional, pertanyent actualment a Tivissa, ha intentat segregar-se diverses vegades del seu municipi matriu. El 15 d'abril de 1936 ho aconseguí inicialment a través d'un Decret de Governació signat pel president de la Generalitat Lluís Companys, segons el qual s'autoritzava al conseller de Governació per presentar al Parlament un projecte de llei aprovant la segregació de l'esmentat sub-municipi amb el fi de constituir-se com a municipi independent. No obstant, amb l'esclat de la guerra civil aquest projecte de llei no s'arribà a materialitzar.⁷⁰
- **L'Ampolla:** els veïns d'aquesta barriada del municipi històric del Perelló, ja l'any 1934 van decidir formar una Comissió de veïns per iniciar un expedient de segregació, formant una Junta de Segregació. L'any 1937, el conseller primer Josep Tarradellas, en representació de la Generalitat republicana en va decretar la segregació a través del Decret sobre Seguretat Interior de 7 de gener de 1937. Tal segregació quedà abolida després de la guerra civil de 1936-39, per la Llei de Derogació de l'Estatut de Catalunya signada a Burgos el 5 d'abril de 1938.⁷¹ Després de més de 50 anys de disputes entre les dos poblacions, aquest municipi es constituí a partir de la segregació del terme municipal del Perelló, segons sentència del Tribunal Suprem, aprovada el novembre del 1989 i reafirmada el febrer del 1990.

- **Deltebre:** fou creat per decret de 20 de maig de 1977 per la segregació de les

⁷⁰ Decret de Governació, de 15 d'abril de 1936, publicat al DOGC número 109, de 18 d'abril de 1936, pàgina 478.

⁷¹ MARTÍNEZ I CABRERA, JORGE, *Història d'una Segregació: la lluita d'un poble per la seva llibertat*, Edita l'Excm. Ajuntament de l'Ampolla, Ampolla, 2009, pàgs. 14 a 21.

partides de Jesús i Maria i la Cava del municipi de Tortosa⁷². El creixement d'aquests nuclis sumat a la falta d'infraestructures i la clara diferència estructural entre la terra deltaica d'uns i la terra d'interior d'altres, així com la considerable distància que els separava de la capital del Baix Ebre (uns 30 km), foren causes de pes que en justificaren la independència⁷³.

- **Sant Jaume d'Enveja:** format pels nuclis de Sant Jaume d'Enveja i els Muntells va segregar-se de la ciutat de Tortosa un any després que la població veïna de Deltebre, és a dir, l'any 1978, per reial decret de 23 de juny⁷⁴, segons el qual es constitueix el municipi independent de Sant Jaume d'Enveja i la Entitat Local Menor dels Muntells. Posteriorment, va passar a formar part de la comarca del Montsià⁷⁵, concretament l'any 1990.

Cal matisar, que tant en el cas de la segregació de Deltebre com en la de Sant Jaume d'Enveja, encara que l'expedient va ser resolt pel Consell de Ministres mitjançant Decret denegant la segregació, aquests van ser recorreguts i la Sala Quarta del Tribunal Suprem va declarar la seva nul·litat, obligant a substituir-los pels Decrets esmentats anteriorment.

- **Camarles:** fou creat per segregació del municipi de Tortosa, a través del Reial Decret 3215/1978, de 7 de desembre.⁷⁶

72 Reial Decret 1413/1977, de 20 de maig, pel que s'aprova la segregació de les partides de Jesús i Maria i la Cava, del Municipi de Tortosa (Tarragona), per la seva constitució en Municipi independent. Publicat al BOE número 149, de 23 de juny de 1977, pàgina 14160, Secció 3a, Ministeri de Governació.

73 FRANQUET I BERNIS, JOSEP MARIA, *Les Terres de l'Ebre: un problema de debò*, Ed. La Veu de l'Ebre, Tortosa, 2010, pàg. 145.

74 *Reial Decret pel que s'aprova la segregació de la partida de Sant Jaume d'Enveja, del Municipi de Tortosa (Tarragona), per la seva constitució en Municipi independent, i s'ordena constitució de l'Entitat Local Menor dels Muntells*. Publicat al BOE número 180, de 29 de juliol de 1978, pàgines 17847 a 17848, Secció 3a, Ministeri de l'Interior.

75 FRANQUET I BERNIS, JOSEP MARIA, *Les Terres de l'Ebre: un problema de debò*, Ed. La Veu de l'Ebre, Tortosa, 2010, pàg. 145.

76 Reial Decret 3215/1978, de 7 de desembre, pel que s'aprova la segregació del barri de Camarles, pertanyent al Municipi de Tortosa (Tarragona), per la seva constitució en Municipi independent.

- **L'Aldea:** aquesta antiga pedania de Tortosa aconseguí la seva constitució com a municipi independent per segregació, el 21 d'abril de 1983. A diferència dels anteriors municipis, ho aconseguí mitjançant Decret del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya 133/1983, de 21 d'abril⁷⁷, i no a través dels òrgans de nivell estatal.

5.3 Anàlisi concret de la segregació de l'Ampolla respecte del Perelló

La segregació de l'Ampolla, sentenciada el 15 de novembre del 1989 pel Tribunal Suprem, i reafirmada pel mateix tribunal el febrer de 1990, va ésser l'última en materialitzar-se a les Terres de l'Ebre. Aquesta, doncs, va culminar un seguit de segregacions iniciades amb el retorn de la democràcia i va deixar tancat el mapa municipal a terres ebrenques, el qual ha restat immòbil fins l'actualitat. És més, a nivell provincial i fins i tot autonòmic, va ser de les últimes que es produïren, degut a que poc després es tancà l'aixeta de les segregacions. Aquest canvi de mentalitat política envers l'organització de l'administració local es basa en les tesis defensades per l'informe Roca, segons les quals hi ha una sobre dimensió de municipis, fet que aconsella limitar o establir uns criteris més restrictius per l'acceptació de noves segregacions i inclús agrupar poblacions⁷⁸. A mode d'exemple, és interessant destacar que la última segregació resolta ha estat la de la Canonja respecte de Tarragona, mitjançant l'aprovació per unanimitat de la Llei 8/2010⁷⁹, que li permet la segregació de

Publicat al BOE número 18, de 20 de gener de 1979, pàgines 1614 a 1615, Secció 3a, Ministeri de l'Interior.

⁷⁷ Decret 138/1983, de 21 d'abril, pel qual s'aprova la segregació del nucli de l'Aldea, pertanyent al municipi de Tortosa (Tarragona), perquè posteriorment, es constitueixi un nou municipi denominat l'Aldea, que tindrà la capitalitat en l'esmentat nucli. Publicat al DOGC número 324, de 29 d'abril de 1983, pàgina 946, Departament de Governació.

⁷⁸ *"Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya"*. Comissió d'experts creada per acord del Govern de 3 d'abril del 2000, a instància dels diferents grups del Parlament de Catalunya, i presidida pel senyor Miquel Roca i Junyent. Elaborat a Barcelona el desembre del 2000. Pàgina 18 i 22.

⁷⁹ Llei 8/2010, de creació del municipi de la Canonja. Publicada al DOGC número 5619, de 30 d'abril de

Tarragona, convertint-se així amb el municipi català número 947.

Vint i quatre anys després de materialitzar-se la constitució del municipi de l'Ampolla, podem afirmar que va ser un procediment polític, social, administratiu i judicial molt complex i prolongat en el temps. Va ser, sens dubte, una de les segregacions més conflictives de la història recent, amb unes disputes que varen durar 15 anys, des del 1975 fins el 1990. I si tenim en compte que les desavinences territorials no cessaren des de la primera segregació, en temps de la segona República, ens trobem davant d'un període d'uns 60 anys. Òbviament, la situació que es va viure entre les dues poblacions fou molt crispada i donà lloc a molts problemes de convivència, arribant a traspassar les fronteres d'amistat i familiars. Mostra d'aquesta problemàtica és el contingut del programa "30 minuts de TV3, en l'edició del 31 de gener de 1988 titulada "*Baix Ebre: un problema de fronteres*"⁸⁰.

Així doncs, donada la dilació temporal del procediment i la seva enorme complexitat, resulta impossible en la realització d'aquest treball analitzar a fons tots els aspectes relatius a aquesta. Conseqüentment, deixarem de banda la majoria de qüestions tant socials com polítiques, a excepció de les més transcendents, i ens centrarem principalment en la vessant jurídica. Així és que, tenint en compte que el principal objectiu d'aquest estudi és analitzar els procediments administratius seguits en les segregacions dels segle XIX i XX per tal de comparar-los, farem un resum del que es va seguir en el cas concret de l'Ampolla, sense entrar massa a valorar aspectes concrets sobre les al·legacions de les dues parts, sobre els conflictes en les delimitacions territorials, que com veurem posteriorment hi hagueren, o sobre els aspectes econòmics dels municipis resultants.

2010, pàgina 33807, Departament de la Presidència.

80 Reportatge realitzat per ESCRIBANO, FRANCESC; ROS, JOSEP; TORRES, SANTIAGO. Emès el 31 de gener de 1988, sota el títol, *Baix Ebre: un conflicte de fronteres. Conflicte al municipi del Perelló a causa de les reivindicacions de l'Ampolla, que demana la segregació municipal*. Localitzat a l'arxiu de la pàgina web del programa "30 minuts" de la televisió de Catalunya: <http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1445/Baix-Ebre-un-problema-de-fronteres> [Consultat: 21 de maig de 2014].

Abans d'iniciar el resum del procediment, s'ha de destacar que donat l'enorme material del que es disposa a l'arxiu municipal del Perelló⁸¹ referent al cas, resultava impossible tenint en compte les magnituds d'aquest treball analitzar tots els documents un per un. Per aquest motiu, s'ha acudit a una publicació força recent, realitzada per un historiador de l'Ampolla, on s'explica resumidament el procés de segregació. Així doncs, la síntesis que es realitzarà a continuació s'extreu d'aquest llibre⁸² i es farà seguint un ordre cronològic.

L'origen de tot el procés es situa en l'aprovació de la primera segregació durant la República. I és que amb la mort del dictador Francisco Franco, el 20 de novembre de 1975, les aspiracions segregacionistes dels veïns de l'Ampolla es van veure reforçades. Així és, l'any 1976 es va constituir la Junta de Segregació de l'Ampolla, presidida pel Sr. Guillem Comí i Gallimó, la qual tenia l'objectiu de restituir la independència municipal que gaudí l'Ampolla en temps republicans. Un any després, el president Tarradelles va tornar de l'exili i va visitar per primer cop les Terres de l'Ebre, concretament la vila d'Amposta. Aquest, va aprofitar l'ocasió per aconsellar a la Junta de Segregació esperar que l'organisme autonòmic adquirís més poder abans d'iniciar qualsevol tràmit de segregació.

No va ésser fins el 1978 que es va dur a terme un acte encaminat a preparar el futur procediment: el 8 de setembre, doncs, es va fer escriptura de poder davant el Notari Antonio Fitera Gómez, atorgant la condició d'apoderats a 25 veïns de l'Ampolla sobre un total de 647 veïns. A finals d'aquell mateix any, el 6 de desembre, el Sr. Tarradelles visita l'Ampolla i aconsella dur a terme la segregació mitjançant acord entre les dues parts.

Fins aquest moment, tots els actes i mesures adoptades no estaven immersos en cap procediment, sinó que eren simples consells o actes encaminats a facilitar-lo. Donada la

81 Més de 10.000 fulls, entre actes, recursos, sentències, sol·licituds, escrits, comunicacions, decrets, notificacions, informes, poders, al·legacions, mapes, declaracions, etc.

82 MARTÍNEZ I CABRERA, JORGE, *Història d'una Segregació: la lluita d'un poble per la seva llibertat*, Edita l'Excm. Ajuntament de l'Ampolla, Ampolla, 2009.

peculiaritat de la època, immersos en un clima de transició, no era del tot clar el procediment a seguir, tenint en compte que les normes pre-constitucionals eren qüestionables. Així doncs, el mes de febrer, els veïns del barri marítim decidiren iniciar l'expedient presentant una instància al Sr. Tarradelles, en la que li demanaven la restitució de la situació municipal anterior a la guerra civil. A finals d'aquest mes de febrer, es van proposar els membres que serien els futurs consellers que formarien el nou Ajuntament. Així mateix, el 14 de març es presentaria una sol·licitud dirigida a l'alcalde del Perelló, demanant un informe demostratiu de que l'antic municipi (El Perelló) no mancava dels mitjans necessaris pel compliment dels seus fins, amb el clar objectiu de provar de cara a un futur procediment el compliment del requisit bàsic per crear un nou municipi, establert per l'article 5 del Reglament de Població del 27 de maig de 1952. Cal remarcar que aquesta sol·licitud no va ser corresposta. Finalment, aquell any 1979 es va produir una reunió, el dia 26 de setembre, entre els apoderats dels veïns de l'Ampolla i una Comissió de Veïns del Perelló. En aquesta reunió es van debatre els termes de la segregació tenint en compte que els veïns del Perelló no s'hi oposaven frontalment. Ara bé, no va ser possible arribar a un acord a causa de la disconformitat en la delimitació territorial dels dos municipis resultants.

Com a conseqüència de la falta d'acord, el 13 de març de l'any 1980 va tenir entrada a l'Ajuntament del Perelló de l'expedient de Segregació.⁸³ Aquest va ser desestimat mitjançant un acord del Ple de l'Ajuntament celebrat el dia 11 d'abril, lo qual va ser notificat als iniciadors el 15 d'abril. Davant aquesta desestimació, el 13 de maig es va presentar recurs de reposició contra tal acord, tot i que no obtindria resposta. Com a resposta al silenci negatiu de l'Ajuntament, el Sr. Juan Cabrera i Caballé va adreçar un escrit a l'alcalde, en data 14 de juny, recordant-li que s'havia presentat un recurs de reposició i que donada la inoperativitat de l'Ajuntament es continuarien els tràmits legals enviant-se l'expedient a la Generalitat de Catalunya. Ja a finals d'any, el 14 de novembre, es va presentar un escrit a la Direcció General de l'Administració Local, al Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya⁸⁴, on se li exposava que tenint

83 Amb registre d'entrada número 226, de data 13 de març de 1980.

84 Amb registre d'entrada número 773, de data 20 de novembre de 1980.

en compte que la Generalitat de Catalunya havia assumit la totalitat de competències en matèria d'Administració Local, demana que es restableixi l'acord de la Generalitat de Catalunya del 7 de gener de 1937⁸⁵.

Arribats a aquest punt, el Consell Executiu de la Generalitat, el 22 de gener de 1981 acordà iniciar els tràmits per donar la segregació a l'Ampolla, justificant aquesta decisió pel seu precedent històric. Amb la fi de materialitzar aquesta voluntat, la Direcció General de l'Administració Local va iniciar els estudis sobre la delimitació territorial i l'informe tècnic sobre la segregació. Un cop realitzat aquest informe per part dels serveis tècnics de la Conselleria de Governació de la Generalitat de Catalunya, se'ls lliurà a les dues parts el mes de setembre del mateix any, és a dir, de 1981. Amb tot, l'informe no acontentà a cap de les dues parts involucrades, ja que ambdós tenien més pretensions territorials de les reconegudes a les delimitacions establertes per l'informe.

L'any 1982 va ser un any força actiu pel que a tràmits i documents es refereix. El 31 de març es presentà novament una sol·licitud de l'Expedient de Segregació per part del Sr. Juan Cabrera i Caballé i altres, la que, seguint la postura exercida fins el moment per l'Ajuntament del Perelló, va ser denegada a través d'acord en Ple extraordinari de 28 d'abril. Tot i la negativa, la normativa obligava a publicar l'acord al Butlletí Oficial de la Província de Tarragona per informació pública, amb la fi que els interessats presentessin les al·legacions que creguessin convenients. Aquesta obligatorietat va ser requerida pels veïns de l'Ampolla. Finalment, el 7 de setembre, es publicava l'acord denegatori a l'esmentat Butlletí número 206. Es varen presentar 265 reclamacions dins el termini establert, 262 que s'oposaven a la segregació i 3 que la defensaven.

Un mes després, el 2 de novembre, la Direcció General de l'Administració Local va requerir la remissió de l'expedient administratiu referent a la petició de segregació del nucli de l'Ampolla. Paral·lelament, el 12 de novembre a través de Ple extraordinari es va ratificar l'acord plenari del 28 d'abril, desestimant les reclamacions presentades en base als articles 12.3, 15, 16, 18.2 i 20.2 de la Llei de Règim Local de 1955 i els articles 5, 6,

85 Decret de 7 de gener de 1937, per la Generalitat de Catalunya. Publicat al DOGC número 17 de 1937.

10 i 20 en relació al 15, 21 i 22 del Reglament de Població, donat que la segregació comportaria, segons el seu criteri, una manca econòmica al municipi del Perelló a l'hora de complir amb els serveis obligatoris. A aquesta decisió es presentaria per part del Sr. Juan Cabrera i Caballé i altres un recurs de reposició. D'altra banda, el 29 del mateix mes l'Ajuntament respongué a la Direcció General de l'Administració Local sobre la remissió de l'expedient⁸⁶. En aquesta, es defensa la consideració que l'Ajuntament del Perelló és plenament competent per resoldre l'expedient en base a l'article 20 del Reglament de Població i la Sentència del TC número 186/1980 i, per tant, no hi havia motiu per remetre l'expedient. Davant de la negativa del citat Ajuntament, el Sr. Ildefonso Lago Pérez, procurador dels tribunals i de la Generalitat de Catalunya, va presentar un recurs⁸⁷ per impugnar l'acord referit de l'Ajuntament.

Com s'ha pogut constatar, el municipi del Perelló entrà a l'any 1983 amb dos fronts oberts: per una banda, tenia plantejat un recurs de reposició per part dels veïns de l'Ampolla i, per l'altra, un recurs davant l'Audiència Territorial de Barcelona. El primer d'aquests, es va tractar en el Ple extraordinari de 22 de febrer, on es va resoldre desestimar el recurs de reposició contra l'acord del Ple de 12 de novembre de 1982. El segon conflicte, de nivell ja no administratiu, sinó judicial, no es va solucionar fins els últims dies de l'any. Amb més concreció, el 27 de desembre la Sala de l'Audiència Provincial de Barcelona va dictar sentència⁸⁸ en el sentit d'anul·lar l'acord dictat per l'Ajuntament del Perelló en el Ple celebrat el 12 de novembre del 1982. Per tant, en contraposició al que defensava el municipi matriu del Perelló, l'expedient tiraria endavant.

Les reaccions per part de l'Ajuntament del Perelló no es van fer esperar, i el 15 de gener de 1984 el seu representant, el Sr. Gaspart Palet i Pi, va presentar un recurs d'apel·lació contra l'anterior sentència. De totes formes, el 21 de febrer en Ple extraordinari s'adoptà

86 A través d'escrit número 879 i amb Registre d'entrada número 3704, de data 2 de desembre de 1982.

87 Recurs número 1093/1982, de 14 de desembre, davant la Sala 2a del Contenciós-administratiu de l'Audiència Territorial de Barcelona.

88 Sentència de l'Audiència Territorial de Barcelona número 831/1983, de 27 de desembre, que resol el recurs número 1093/1982.

la decisió de desistir de l'apel·lació i acatar la sentència. Per consegüent, es remet l'expedient a la Generalitat. Aquesta, a través del Servei de Règim Local del Departament de Governació emet un informe sobre la segregació en data 24 de maig, el qual és en sentit favorable. Així doncs, es remet l'expedient al Consell d'Estat⁸⁹, el qual és favorable a la segregació de l'Ampolla. Ara bé, el dictamen en qüestió no era vinculant, ja que era la Generalitat la que resoldria finalment l'expedient mitjançant un Decret del Consell Executiu, ja que amb l'Estatut d'Autonomia de 1979 havia assumit totes les competències a nivell local.

Després de gairebé dos anys amb el procediment congelat per falta de voluntat política, el 25 de setembre de 1986 el Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya dictà Decret⁹⁰ denegant la sol·licitud de segregació de l'Ampolla. La justificació d'aquesta denegació rau en el fet que la voluntat política catalana era la de no alterar el mapa municipal i de Règim Local fins que no s'aproves la Llei Reguladora de l'organització territorial. Paral·lelament, en similar data es dictà un decret denegant també la segregació de Salou, pel mateix motiu. Des de l'Ajuntament del Perelló es celebrava la decisió, mentres que els veïns de l'Ampolla restaven perplexos. Aquests últims, en total desacord amb la decisió van presentar un recurs⁹¹ contra el Decret, davant la Sala 1a de l'Audiència Territorial de Barcelona.

Altrament, després d'un llarg període d'espera, el 15 d'abril del 1987 s'aprovà la Llei 8/1987, de 15 d'abril, Municipal i de Règim Local de Catalunya. En base a aquesta es va constituir la Comissió de Delimitació Territorial de Catalunya, el 27 d'octubre del mateix any. Davant d'aquest nou marc legislatiu, el Conseller de Governació va ordenar que es retrotragués el procediment de segregació de l'Ampolla al moment

⁸⁹ Dictamen número 46954, de 31 d'octubre de 1984.

⁹⁰ Decret número 297/1986, de data 25 de setembre, amb el número 6431 del Registre de Disposicions.

⁹¹ Recurs contenciós-administratiu número 817/8/1986, de 24 de novembre de 1986.

immediatament posterior a l'emissió del Consell d'Estat del seu dictamen en relació al cas, per tal de sotmetre's així d'acord amb la nova llei municipal catalana, la qual obliga al preceptiu informe de la Comissió de Delimitació Territorial i al dictamen de la Comissió Jurídica Assessora. Seguint les noves exigències legals, el 30 de desembre de 1987, la Comissió de Delimitació Territorial, en sessió ordinària, acordà informar favorablement sobre la segregació de l'Ampolla i es proposà una línia divisòria diferent a les proposades per les dues parts.

Tot i arribar tard, donat que el procediment ja s'havia reprès, el 25 de març de 1988, es va conèixer la sentència de l'Audiència Territorial de Barcelona resolent el recurs sobre el Decret de la Generalitat⁹². Aquesta, declarava nul el Decret per falta de motivació i declarava que procedia la segregació, ordenant a l'Administració catalana la continuïtat dels tràmits que fossin necessaris per dur-la a terme. La transcendència d'aquesta resolució va ser mínima, ja que el procés ja s'havia posat en marxa de nou i, per tant, ja s'estaven realitzant els tràmits necessaris que exigia. No obstant, tot i la poca importància pràctica d'aquesta sentència, l'Ajuntament del Perelló va acordar presentar, contra aquella, un recurs d'apel·lació davant el Tribunal Suprem.

L'any 1989 va esdevenir un any decisiu en tot el procediment de segregació de l'Ampolla del Perelló. Mentrestant el TS no sentenciava sobre el tema, els tràmits administratius catalans continuaven. En aquesta línia, el 9 de novembre la Comissió de Delimitació Territorial va acordar desestimar les set al·legacions presentades en el període d'informació pública i, en conseqüència, ratificar l'informe favorable a la segregació i del territori delimitat per la línia divisòria aprovada per la mateixa Comissió el dia 30 de desembre del 1987. Amb tot, quan el procediment semblava que estava a punt de concloure a través d'una solució intermèdia que no acontentava a uns i altres, el 15 de novembre es notificà la sentència del 24 d'octubre de 1989⁹³, una data que tan ampolleros com perellonencs recorden actualment, tot i que els primers amb alegria i els segons amb resignació.

92 Sentència de l'Audiència Territorial de Barcelona número 152, de 23 de març de 1988, sobre el recurs número 817/8/1986.

93 Sentència del Tribunal Suprem número 5710, de 24 d'octubre de 1989, [ROJ: STS 5710/1983].

Arribats a aquest punt, degut a la importància de la sentència en virtut de la qual l'Ampolla aconseguí la segregació, es procedirà a continuació a examinar els fonaments jurídics i el fallo, passant per alts els antecedents de fet, ja explicats sobradament anteriorment.

Sentència Tribunal Suprem, de 24 d'octubre de 1989

FJ 1: quan un acte recorregut precedeix el dictamen del Consell d'Estat, és competent per conèixer del recurs el Tribunal Suprem. Per tant, la Sala Territorial és incompetent per conèixer del cas, motiu pel qual s'hauria de decretar la nul·litat de la sentència. Ara bé, donat que la sentència recorreguda prové d'una Sala Territorial li pertoca al Tribunal Suprem conèixer de l'apel·lació i, pel principi d'economia processal derivat de l'article 24.1 de la CE, així com reiterada doctrina al respecte, l'apel·lació haurà de ser coneguda per la Sala del TS, sigui quin sigui l'òrgan jurisdiccional que va dictar en primera instància. Així doncs, s'entrarà a conèixer el fons de l'assumpte.

FJ 2: l'Ajuntament del Perelló, part codemandada en el procés que es recorre, basa el seu recurs sobre la causa de nul·litat de la indefensió que li va produir el fet de no haver estat personalment emplaçada al admetre's el recurs presentat pel Sr. Antonio del Amo Esteban i el Sr. José Chulvi Gil contra el Decret número 297 de 25 de setembre de 1986 aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya. Ara bé, l'anunci al diari oficial servirà d'emplaçament a les persones que estan legitimades com a part demandada. Els magistrats del Tribunal suprem veuen incomprensible que, tot i afirmar la Corporació Municipal que es tractava d'una "qüestió tan important per l'Ajuntament del Perelló", cap membre ni funcionari d'aquesta advertís que al BOE del 24 de desembre de 1986 s'havia publicat el corresponent edicte. És més, no entenen tampoc la tardança en reunir el Ple per acordar personar-se (19 de març de 1987) ni en atorgar poders al Procurador (3 abril) ni en redactar l'escrit de personació davant la Sala fins el 22 d'abril. Per més inri, per providència del 22 del mateix més es va fer veure al personat que encara es trobaven els autos en període de prova, abstenint-se, no obstant, aquell de proposar la que li hagués convingut. Per tant, el Tribunal determina que no concorre indefensió, ja que la indefensió que prescriu l'article 24.1 de la CE, és la

material, és a dir, la que es tradueix en una real privació o limitació del dret de defensa, com a directa conseqüència d'una acció o omissió dels òrgans judicials i, en cap cas, aquella imputable al propi interessat per no actuar amb la suficient diligència.

FJ 3: en aquest punt el TS analitza l'excepció d'inadmissibilitat al·legada per la pròpia part i per la representació de la Generalitat de Catalunya segons la qual el recurs s'havia interposat sense presentar primerament el de reposició, requisit indispensable per acudir a la via contenciosa. Ara bé, els magistrats argumenten que no es pot arribar a aquesta conclusió amb un caràcter tan absolut que determini l'acolliment de la causa d'inadmissibilitat. Ho justifiquen amb la jurisprudència del TS i del TC, segons la qual si la CE atorga la tutela judicial prescrivint la indefensió del tutelat i de les dilacions indegudes, els òrgans judicials poden interpretar les exigències processals en el sentit més favorable per l'exercici de l'acció.

FJ 4: ja entrant en el fons de l'assumpte, el tribunal enumera les dues causes de nul·litat al·legades pels promotors de l'expedient de segregació en relació al decret objecte del litigi. La primera, el fet de no elaborar-se el decret conforme al procediment establert als articles 130 i següents de la Llei de 17 de juliol de 1958 per a les disposicions de caràcter general. Això no obstant, el TS determina que el Decret és un acte administratiu, motiu pel qual s'ha de refusar aquesta primera causa d'invalidesa. La segona, només es citada en aquest fonament i es tracta de la falta de motivació.

FJ 5: en aquest fonament, s'analitza molt a fons la segona causa de nul·litat impugnada pels promotors de la segregació, és a dir, la falta de motivació. Aquesta fonamentació jurídica és la més extensa de tota la sentència i, a la vegada, la més important ja que admet l'esmentada causa de nul·litat amb les conseqüències jurídiques que genera, resumides bàsicament en una: l'aprovació de la segregació.

Tot i la detallada argumentació del tribunal envers la seva decisió es pot resumir breument. Abans però cal recordar que la motivació de la denegació de la segregació a l'Ampolla en el Decret de la Generalitat era molt senzilla i és basava solament en un únic punt: no alterar el mapa municipal de Catalunya mentre no s'aprovés la Llei

reguladora de l'organització territorial. De tota manera, el criteri del TS al respecte va ser molt clar: si bé és veritat que segons els números 8 i 9 de l'article 9 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya de 1979, l'òrgan autonòmic assumia competència en matèria d'alteració dels termes municipals i ordenació del territori; que el 13 de la Llei de Bases de Règim Local, de 2 d'abril de 1985, disposa que “la creació o supressió de municipis, així com l'alteració de termes municipals es regularà per la legislació de les Comunitats Autònomes sobre Règim Local” i, per fi, el 9.5 del Decret legislatiu de 18 d'abril de 1986 que “la resolució definitiva del procediment es farà per Decret del Consell de Govern de la Comunitat Autònoma corresponent”, res de tot això autoritza a que expedients totalment tramitats abans de que tals Comunitats estableixin la seva pròpia legislació, no s'haguessin d'aprovar conforme a la legislació general de l'Estat. Si fos així, es vulnerarien els principis tan importants com els de seguretat jurídica, irretroactivitat de les normes i, sobretot, de legalitat, davant dels que han de cedir els de discrecionalitat, oportunitat i conveniència.

FJ 6: vist l'exposat en el FJ5 proclama que l'únic que podria haver justificat l'acord denegatori de la segregació havia hagut de ser la indeguda tramitació de l'expedient des del punt de vista formal o la no concurrència de les circumstàncies i condicions de caràcter substantiu requerides per la Llei de Règim Local, de 24 de juny de 1955 i el Reglament de Població de 27 de maig de 1952. Però, precisament, en referència a aquests punts no s'ha produït cap al·legació. Per lo tant, no es pot acceptar l'afirmació de l'Ajuntament del Perelló de que resultava raonable ajornar la decisió fins un futur immediat amb un criteri d'oportunitat.

FJ 7: els magistrats no detecten cap obstacle per a que la segregació hagi de ser aprovada, perquè no poden prevaldre al·legacions sobre una suposada desigualtat de territori, de població i de recursos econòmics per part del municipi matriu, donat que tot i ser certa la Llei no exigeix una absoluta igualtat en tots aquests elements, sinó “que la porció segregada i el municipi primitiu tinguin suficients medis per subsistir per sí mateixos”. Per tant, estimen la primera suplica d'anular el Decret referit i aprovar la segregació i conseqüent Municipi de l'Ampolla.

D'altra banda, es descarta l'estimació de la segona suplica referent a validar la pre-existència del Decret de 7 de gener de 1937 pel que la Generalitat de Catalunya va aprovar la segregació. L'argument descansa sobre el fet que aquest tema no va ésser objecte de sol·licitud ni decisió en via administrativa ni en la interposició del contenciós, per més que, al llarg de la tramitació del mateix s'hagi fet servir de precedent. Així doncs, si es resolgués sobre aquest tema, es revessaria l'àmbit revisor que aquesta Jurisdicció té atribuït.

FJ 8: No imposició de costes processals

Part dispositiva: es declara incompetent la Sala Primera del Contenciós-Administratiu de l'Antiga Audiència Territorial de Barcelona i la nul·litat de la sentència dictada per aquesta⁹⁴. Es refusen les causes d'inadmissibilitat defensades per la Generalitat de Catalunya i l'Ajuntament del Perelló. Per contra, s'estima parcialment la demanda deduïda pel Sr. Don Antonio del Amo Esteban i el Sr José Cholvi Gil, en el sentit d'anular per no ser conforme a Dret, el Decret 297/1986, de 25 de setembre, del Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya i, en conseqüència, s'aprova la segregació i conseqüent creació del Municipi independent de l'Ampolla.

Davant aquesta sentència l'Ajuntament del Perelló, considerant-se greument perjudicat pel contingut d'aquesta, promogué, el dia 11 de novembre de 1989, un recurs d'empara davant el TC, i el dia 21 de desembre un recurs extraordinari de revisió contra la sentència del Suprem. Tots dos intents desesperats foren en va, ja que la sentència del TS de 15 de novembre del 1989 va esdevenir definitiva.

Finalment, puntualitzar que per tal de donar compliment al contingut de l'esmentada sentència es va aprovar el 3 d'abril de 1990, per part de la Generalitat, el Decret 75/1990, pel qual es disposava el compliment de la sentència de la segregació. A partir d'aquest moment, es tramitaren una multiplicitat de documents encaminats a la repartició de béns, drets i deures, així com per atermenar els nous límits municipals, en

94 Sentència Audiència Territorial de Barcelona (Sala 1a), de 23 de març de 1988.

els quals no hem d'entrar.

Passats gairebé 25 anys, podem entrar a valorar l'evolució i estat econòmic dels dos municipis per tal d'esbrinar si les al·legacions presentades pel Perelló en el procediment, les quals es basaven en la insolvència que provocaria la segregació, eren o no fundades. Així doncs, aquest anàlisi es realitzarà a través de les següents dades:

- **Habitants (1991-2013)**

Ampolla (1583 / 3636)

Perelló (2119 / 2862)

- **Nombre d'empreses (1994-2002)**

Ampolla (98/157)

Perelló (164/196)

- **IRPF. Base imposable per declarant (2000-2011)**

Ampolla (8035 € / 17582 €)

Perelló (4415 € / 12525 €)

- **Béns immobles urbans (2006-2013)**

Ampolla (4914 / 6801)

Perelló (2611/ 3318)

- **Establiments hotelers (2013)**

Ampolla (4)

Perelló (4)

- **Places hoteleres (2013)**

Ampolla (491)

Perelló (303)

- **Places de càmpings (2013)**

Ampolla (954)

Perelló (0)

- **Restaurants (2000)**

Ampolla (19)

Perelló (5)

– **Entitats financeres (2002)**

Ampolla (4)

Perelló (2)

– **Atur (1991/2014)**

Ampolla (70/229)

Perelló (103/179)

– **Pressupost (2014)**

Ampolla (5.316.398,61 €)⁹⁵

Perelló (3.046.130,33 €)⁹⁶

D'aquest cúmul de dades, extretes de l'IDESCAT (a excepció dels pressupostos), se'n pot treure una primera conclusió: tal i com defensava el TS en la sentència que concedia la segregació al municipi de l'Ampolla, tots dos municipis resultants tenien assegurada la viabilitat i perdurabilitat econòmica, donat que han transcorregut gairebé 25 anys i cap dels dos pobles ha tingut problemes econòmics que fessin perillar el compliment dels serveis mínims exigibles i, per tant, la seva existència. I aquesta conclusió és taxativa i inqüestionable. Per tant, podem afirmar que es complia el requisit legal de comptar amb recursos suficients per sostenir els serveis municipals obligatoris i, en conseqüència el criteri seguit pel TS es pot considerar correcte. Cosa diferent és determinar si va ésser el més correcte.

Des del meu punt de vista, el TS en aquest complex cas va fer una interpretació stricto sensu de la normativa, entenent que, com les pretensions territorials dels veïns de l'Ampolla tenien cabuda dins el marc legal, no calia entrar a fer valoracions de si aquella era l'opció més justa per les dues parts. Ans el contrari, en processos de segregacions municipals, on totes les parts tenen uns interessos legítims sobre territoris que consideren més lligats a ells, s'ha de filar prim a l'hora d'establir les delimitacions

95 Pressupost extret de la pàgina web de l'Ajuntament de l'Ampolla (<http://ampolla.cat/CA/l-ajuntament/pressupostos/>), donat que no està disponible temporalment al Butlletí Oficial de la Província de Tarragona. [Consultat: 18 de juny de 2014].

96 Pressupost extret del Butlletí Oficial de la Província de Tarragona, número 79, de divendres 4 d'abril de 2014.

territorials, les quals haurien de ser definides en base al principi d'equitat. Inclús el mateix TS, en una sentència recent⁹⁷ suma importància a aquest principi determinant que *“pretén humanitzar i flexibilitzar l'aplicació individualitzada de les normes jurídiques quan el resultat de la seva estricta observança, en el context de les singulars circumstàncies concurrents, pugui resultar contrari a altres principis o valors de l'ordenament jurídic”*. Per tant, si ens basem en aquesta consideració, hagués estat més encertat definir una delimitació entre l'Ampolla i el Perelló que hagués assegurat una progressió econòmica municipal més justa i equitativa. I s'ha de considerar com una progressió injusta en tant que l'evolució econòmica i demogràfica experimentada a les dues poblacions des de la segregació deixa en evidència qui ha estat el màxim beneficiat d'aquell procés i qui el perjudicat.

L'Ampolla ha augmentat exponencialment la població, ha millorat les seves dades econòmiques i ha deixat palès l'enorme potencial turístic del que gaudeix, essent mostra d'això el fet que el pressupost municipal ha aconseguit, en poc més de dues dècades, doblar el del municipi del que provenia. Per contra, el municipi del Perelló ha perdut pes percentualment, convertint-se en una localitat més pobra salvant les distàncies temporals. Aquesta afirmació es constatada per les anteriors xifres, les quals són en tots els casos pitjors que les de l'Ampolla, excepte en el número total d'empreses. Cal matisar però, que actualment tampoc es troba en la ruïna tal i com al·legava la representació del Perelló en el procés. En definitiva, és evident i indiscutible que 25 anys després de la segregació, el Perelló s'ha vist superat clarament a nivell econòmic per l'Ampolla, essent aquesta última més rica i el Perelló més pobre, situació que evidencia la falta d'equitat en la decisió presa el 24 de novembre de 1989.

97 Sentència del Tribunal Suprem, de 19 de desembre de 2013. [ROJ: STS 6481/2013].

6. COMPARATIVA ENTRE LES SEGREGACIONS DEL S. XIX RESPECTE AL S. XX

Acabats els anàlisis concrets de la segregació de l'Ametlla de Mar i de l'Ampolla respecte el municipi matriu del Perelló, podem procedir a comparar tots dos procediments amb el clar objectiu de valorar l'evolució produïda del segle XIX al XX.

– Legislació aplicable

Pel que fa a les diferents legislacions aprovades en els dos segles, cal destacar, simplement, dues puntualitzacions.

En primer lloc, que les bases i estructures legals essencials de les alteracions dels termes municipals es van definir i assentar a la segona meitat del segle XIX, tal i com s'ha explicat en l'apartat del marc legal del referit segle. És a dir, fou en aquell període quan es van delimitar les principals característiques sobre la concepció de les segregacions i el procediment a seguir per tal de culminar-les, així com la definició del terme municipal i les diferents possibilitats d'alterar-lo.

En segon lloc, a partir d'aquell moment, doncs, les diferents modificacions i noves regulacions que s'han aprovat sobre el règim local, han mantingut les principals característiques d'aquelles primeres regulacions. I sols han modificat aspectes referents als requisits per tal de constituir un nou municipi, als òrgans competents per resoldre o a diferents aspectes procedimentals. L'únic canvi destacable ha estat la inclusió de la possibilitat de fusionar municipis, possibilitat d'alteració no prevista al segle XIX, en tant que només es preveia l'alteració per agregació, per segregació per constituir un nou municipi independent, per segregació per agregar-se a un municipi existent. En conclusió, tot i produir-se grans canvis envers el règim polític estatal, la regulació de l'àmbit municipal no ha patit grans canvis des de la seva delimitació en ple segle XIX.

– **Parts legitimades per instar la segregació**

Segons l'article 5 de la Llei de 2 d'octubre de 1877, la qual incorpora la Llei Municipal de 20 d'agost de 1870 i la Llei Provincial de 20 d'agost de 1870, la segregació per constituir un municipi independent, procedeix quan ho acordi la majoria de veïns de la porció que hagi de segregar-se mitjançant acord amb la resta d'interessats. És a dir, la part legitimada és, sense cap mena de dubte, els veïns de la zona que es vol segregar. Ara bé, per tal de que aquesta tiri endavant és necessari l'acord de tots els interessats.

D'altra banda, al segle XX i concretament en el moment de la segregació de l'Ampolla, segons l'article 20 del Reglament de Població de 27 de maig de 1952 els legitimats per iniciar l'expedient de segregació per constituir un municipi independent són: o bé els veïns de la porció que s'hagi de segregar (a través d'una instància), o bé per acord de les corporacions interessades.

Així doncs, podem veure clarament com les dues regulacions són molt semblants en aquest sentit, en tant que donen un protagonisme principal als veïns del territori que es vol segregar, atorgant-los legitimitat per instar la iniciació de l'expedient. No obstant això, hi ha una diferència molt important pel que fa al pes d'aquests veïns en un i altre segle. Mentre que al segle XIX és necessari l'acord amb la majoria d'interessats per iniciar l'expedient de segregació, al segle XX, la iniciació es podia produir amb l'acord de la corporació o corporacions interessades o, simplement, per la unilateral voluntat dels esmentats veïns. En definitiva, en el segle XX es possible iniciar l'expedient amb la voluntat únic dels veïns de la part que es vol segregar i, en canvi, al segle XIX és imprescindible un acord amb la majoria d'interessats.

– **Òrgan competent**

Tal i com s'estableix en l'article 7 de la Llei de 2 d'octubre de 1877, la qual incorpora la Llei Municipal de 20 d'agost de 1870 i la Llei Provincial de 20 d'agost de 1870, en el període de la segregació de l'Ametlla, l'òrgan que tenia la competència per resoldre era la Diputació Provincial. En aquest sentit, remarcar que si l'acord es prenia de

conformitat amb els interessats era executable. Per contra, si hi havia desacord l'aprovació era objecte de llei. Gairebé un segle després, en el moment de la segregació de l'Ampolla, ben avançat el segle XX, l'òrgan competent, en base a l'article 15.1.4 del Reglament de Població de 27 de maig de 1952, per remissió del 20.1, era el Consell de Ministres, el qual havia d'emetre la resolució, previ informe del de la Governació i dictamen del Consell d'Estat. Aquesta centralització en la decisió respon a l'actitud política de l'època franquista, de clara posició centralitzadora. Amb tot, un cop assumides les competències del règim local per la Generalitat de Catalunya, com a conseqüència del contingut de l'Estatut de Catalunya de 1979, l'òrgan competent per resoldre va passar de ser el Consell de Ministres al Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya.

– **Requisits legals**

Aquest aspecte és el que, sense dubte, ha sofert més canvis legislatius al llarg dels anys. És lògic, en tant que les realitats socials, econòmiques i polítiques de cada temps són molt diferents i, per tant, adapten els requisits exigibles a les necessitats i voluntats polítiques del moment. Per exemple, en l'actualitat és destacable l'enduriment que han sofert, com a conseqüència de la clara voluntat política de minimitzar el mapa municipal i així reduir despeses i obtenir una administració local més eficient.

L'any 1891, data en que es segregà l'Ametlla, els requisits indispensables en tot terme municipal eren molts simples: tenir un mínim de 2.000 habitants, un territori proporcional i que sigui viable econòmicament (article 2 de la Llei de 2 d'octubre de 1877, la qual incorpora la Llei Municipal de 20 d'agost de 1870 i la Llei Provincial de 20 d'agost de 1870). És important remarcar que l'exigència mínima de disposar de 2.000 habitants suposava un requisit de difícil compliment, ja que la majoria de municipis a finals del segle XIX no disposaven d'aquests nivells poblacionals. Per tant, s'ha d'afirmar que la voluntat política no era partidària de la creació de nous municipis, o, si més no, de municipis de reduïdes dimensions.

Aquests mínims exigibles en tot terme municipal canviaren força 100 anys després, i és

que al moment de la segregació de l'Ampolla, s'establia en virtut de l'article 5 del Reglament de Població de 27 de maig de 1952, que per crear nous municipis, aquests havien de tenir població, territori i riquesa suficients per sostenir els serveis obligatoris. Com es pot observar passem de tenir al segle XIX tres requisits senzills, clars i definits a tenir un requisit ambigu i de difícil valoració, ja que no ens especifica quin nivell de població, territori i riquesa és el suficient per sostenir un municipi. Així doncs, la regulació del segle XX dóna peu a multiplicitat de valoracions, deixant més poder a l'àmbit de decisió discrecional de l'òrgan estatal o democràtic ben entrada la democràcia.

– **Participació dels actors en el procés**

Com a actors en el procés ens referim als veïns de tots dos nuclis poblacionals afectats, per una banda als del poble originari i, de l'altra, als del poble segregant. Així doncs, hem de valorar si es tenia en compte la seva voluntat a l'hora d'iniciar els expedients i, sobretot, al moment de la delimitació territorial, ja que s'entén, almenys avui en dia, que els termes municipals han d'englobar en un mateix municipi les persones que s'hi considerin pertanyents.

En aquest sentit, al segle XIX a banda de participar en la iniciació de l'expedient mateix, els interessats seran els que acordaran les demarcacions, les divisions de béns i resta de drets. Així doncs l'acord s'havia de realitzar entre ambdues parts involucrades, tenint en consideració als diversos veïns, ja que aquests també tenen cabuda dins el terme “interessats”. Ara bé, com ja s'ha especulat en l'anàlisi de la segregació de l'Ametlla de Mar, sembla ser que en aquells temps el compliment de la legislació no era tan escrupolós com en l'actualitat, i no sempre es seguien els tràmits i preceptes legals.

Altrament, en el moment de segregació de l'Ampolla i segons l'article 15.1.2 del Reglament de Població i Demarcació Territorial de les Entitats Locals de 1952, els veïns, a banda de la iniciació de l'expedient de segregació, disposen de la possibilitat legal de presentar reclamacions a l'acord sobre la segregació adoptat per l'Ajuntament,

en el temps que aquest s'exposi al públic, el qual no serà inferior a 30 dies. A més a més, segons l'article 20.2.1 la instància d'iniciació de l'expedient per part dels veïns anirà acompanyada d'un croquis amb la línia divisòria que proposen. Amb tot, aquesta línia proposada difícilment serà acceptada i decretada finalment. Per concloure, s'ha de destacar que la possibilitat de participació en el procés de segregació tot i semblar més reduïda en el segle XX, és més concreta, lo que portat a la pràctica significa una efectiva participació, mentre que la regulació del segle XIX tot i donar molt de joc a la participació veïnal, a l'hora de la veritat tot era decidit pels màxims representants municipals fent cas omís de les diverses sensibilitats.

– **Adequació a la realitat social**

Res diu la legislació, ni en el segle XIX ni en el XX, sobre l'adequació del territori i les seves delimitacions a la realitat i voluntat social. Ara bé, aquest és, al meu parer, un criteri que s'hauria de tenir en compte a l'hora d'establir els límits territorials d'un municipi. Tal i com defineix l'actual llei catalana, el terme municipal ha de ser un reflex d'un sentiment de col·lectivitat per part dels veïns que hi resideixen, i jo hi afegiria, o que hi tenen propietats.

És notori que en l'actualitat la gran majoria de persones viuen en nuclis urbans i, per contra, molt poca gent en zones rústiques. Per tant, com podem valorar quina és la delimitació més fidedigna a la realitat social si en algunes zones no hi viu ningú? Des del meu punt de vista, la solució passa per fixar-nos amb la residència de la majoria de propietaris d'un polígon o partida. Si ens fixem en les zones properes al límit municipal del Perelló, ja incloses dins el terme de l'Ametlla de Mar o de l'Ampolla observem com la gran majoria de propietaris de les finques rústiques existents són persones residents i empadronades al Perelló.⁹⁸ Aquest fet és una clara mostra de la no adequació a la realitat social com a conseqüència d'unes segregacions produïdes sense tenir en compte la voluntat dels veïns i propietaris de cada zona.

⁹⁸ Tal i com passa en les següents partides: Parracoll, Puigmoltó, Racons, Punta de l'Àliga, la Vinyassa, Aubaretes o els Garidells.

7. CONSIDERACIONS FINALS

Lo primer del que un s'adona al realitzar aquest treball és de l'enorme magnitud del mapa municipal estatal, fins al punt de poder-se considerar un problema econòmic i organitzatiu per l'Administració espanyola. Un problema que es veu agreujat per la considerable quantitat de segregacions produïdes els dos últims segles, sobretot amb l'entrada de la democràcia. No obstant, conscients d'aquest fet, l'actual regulació s'ha configurat més restrictiva en aquest sentit, motiu pel qual difícilment veurem constitucions de nous municipis els propers anys.

Arribats a aquest punt, cal destacar que la legislació municipal espanyola i catalana tenen la seva base en el liberalisme polític del segle XIX. És més, tot i que sembli estrany si ho comparem en altres branques legislatives, la normativa de règim local de l'estat espanyol ha estat gairebé immòbil des de la seva delimitació a la segona meitat del segle XIX. En altres paraules, tot i produir-se reformes constants, aquestes no modificaven de forma destacable el contingut de la legislació local, sinó que simplement incorporaven o suprimien alguns requisits, així com algun aspecte competencial o procedimental. Per tant, podem concloure que, més de 100 anys després i salvant les distàncies, el contingut de l'actual normativa és força similar al d'aleshores.

Aquesta anterior conclusió ens porta inevitablement a la següent, i és que la segregació de l'Ametlla de Mar, acordada el 1891 té molts trets característics compartits amb la segregació de l'Ampolla, decretada el 1990, gairebé un segle després. En aquesta línia, remarcar que les dues s'iniciaren a petició dels veïns, les dues van complir l'exigència de la solvència del municipi futur i, en cap de dues la delimitació va ser imposada per l'Ajuntament del poble matriu, sinó que participaren les dues parts. No obstant, en la primera, presumiblement hi hagué acord de les parts en el sí d'un procés administratiu resolt per la Diputació de Tarragona. I, en la segona, hi hagueren una infinitat de disputes entre les dues parts, motiu pel qual la segregació es reconegué judicialment per una sentència del Tribunal Suprem.

Finalment, cal respondre les preguntes fetes a la introducció d'aquest treball:

- Les parts involucrades en la segregació (veïns, ajuntaments i propietaris) van tindre més pes dins el procediment en el segle XX que en el XIX? En cas afirmatiu, aquest pes és decisiu o simplement testimonial?

És complicat determinar-ho amb total exactitud en els casos concrets analitzats, donada la poca documentació de la que s'ha disposat en relació a la segregació de l'Ametlla. Ara bé, seguint la hipòtesi defensada, segons la qual l'esmentada segregació està envoltada d'unes estranyes circumstàncies, cal concloure que difícilment les parts involucrades van tenir un paper decisiu en el procediment, sinó que aquest va ser apropiat per l'Alcalde. D'altra banda, i de forma indubtable, la segregació de l'Ampolla, a finals del segle XX, va ésser més transparent i participativa per part dels interessats, com ho demostren les 265 reclamacions presentades en el període d'informació pública de l'acord de l'Ajuntament del Perelló envers la segregació. És més, la seva opinió va ser tinguda en compte, tant pels òrgans administratius com pels tribunals. Cosa diferent és si finalment la decisió presa s'apropava més a la voluntat d'uns o altres.

- La delimitació final dels nous termes municipals ha estat més consensuada i acceptada en el segle XX que en el segle XIX?

Partint de la hipòtesi defensada en aquest treball sobre la segregació de l'Ametlla, és evident que la delimitació dels termes municipals del Perelló i Ametlla no va ser consensuada, donat que ni tan sols la segregació ho va ser. D'altra banda, tot i els intents durant el procés de segregació de l'Ampolla d'aconseguir una delimitació consensuada i acceptada entre les parts, no va ser possible. Finalment, es va imposar per part del Tribunal Suprem la delimitació defensada pels veïns de l'Ampolla, essent doncs, la delimitació final, motiu de resignació per part dels perellonencs.

Ja per acabar, concloure que tot procés de segregació és llarg, complex i difícil de resoldre. És més, tot el cúmul d'interessos enfrontats que genera i les greus conseqüències que pot comportar, impossibiliten una decisió acordada entre les parts, generant en molts casos, com en el de l'Ampolla i el Perelló, veritables murs entre pobles veïns. És per aquest motiu, que la solució a aquests problemes territorials s'hauria de resoldre, per sobre de tot, en base a l'equitat.

8. BIBLIOGRAFIA

Llibres:

- ANTONINO, *Itinerari*.
- ARISTÒTIL, *Política*, llibre 1,1., Ed. Gredos, Madrid, 1988.
- BOYER I GIL, A. , PALLARÉS LLAÓ, A., *Història del Perelló*, Ed. Duplex, S.A., Barcelona, 1978.
- CASANOVAS, GARCIA, GIRALT, DOMÈNECH, GUICHARD i altres. *Islam i Catalunya*, Barcelona, MHC i Lunwerg Editores, 1998.
- CORTÉS LÓPEZ, MIGUEL, *Diccionario geográfico-histórico de la España antigua Tarraconense, Bética y Lusitana*, Tomo III, Imprenta Real, Madrid, 1836.
- DILOLI, J. *Anàlisi del poblament en època ibèrica al curs inferior de l'Ebre (Baix Ebre i Montsià)*. Revista d'Arqueologia de Ponent, 5, 1995.
- ESCUDERO, JOSÉ ANTONIO. *Manual de Historia del Derecho*, Fuentes e instituciones Político Administrativas, Madrid, 2003.
- FONT I RIUS, JOSEP MARIA, *Cartas de población y franquicia de Cataluña. Volumen I: Textos*, Madrid i Barcelona, CSIC, 1969.
- FRANQUET I BERNIS, JOSEP MARIA, *Les Terres de l'Ebre: un problema de debò*, Ed. La Veu de l'Ebre, Tortosa, 2010
- GIRALT I RAVENTÓS, EMILI, *Història agrària dels Països Catalans*. Volum II, Fundació catalana per la recerca, 2004.
- HERNÁNDEZ, ANTONIO MARÍA, *Derecho municipal. Parte General*, Universidad General Autónoma de México, México, 2003
- MARTÍNEZ I CABRERA, JORGE, *Història d'una Segregació: la lluita d'un poble per la seva llibertat*, Edita l'Excm. Ajuntament de l'Ampolla, Ampolla, 2009.
- NOGUERA, J. *Íbers a l'Ebre*. X Premi d'Assaig Artur Bladé Desumvila. Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, 2002.
- ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Municipios y provincias: historia de la organización territorial española*, Federación Española de municipios y

provincias: Instituto Nacional de Administración Pública: Centro de Estudios Políticos y Constitucionales, Madrid, 2003.

- ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Historia del municipalismo español*, Ed. Iustel, Madrid, 2005.
- ORDUÑA REBOLLO, ENRIQUE, *Historia de la legislación de Régimen local*, Ed. Iustel, Madrid, 2008.
- QUEROL GÓMEZ, ANTONIO, *Processos i canvis al territori del delta de l'Ebre*, Cossetània Edicions, Valls, 2004.
- RÁMIREZ RUIZ, R., *Caciquismo y endogamia. Un análisis del poder local en la España de la Restauración*, Ed. Dykinson, Madrid, 2008.
- VICARELLO, *Vasos*.

Revistes i diaris:

- Revista SÀPIENS, *La conquesta de Tortosa: la croada catalana*, 2011.
- SORRIBES, VÍCTOR, *Siglo y medio de independencia*, La Vanguardia, Tarragona, 15 d'abril del 2000.

Doctrina:

- DR. JUAN ANTONIO JIMÉNEZ SÁNCHEZ, anàlisi “*El reinado de Gesaleico según la pseudo chronica caesaraugustana*” a S. BENOIST – C. HOËT-VAN CAUWENBERGHE (eds.), *La vie des autres. Histoire, prosopographie, biographie dans l'Empire Romain*, Collection Histoire et Civilisations, Villeneuve d'Ascq, 2013, pàgs. 219 a 230.
- Informe sobre la segregació de municipis, elaborat per Tomàs Pou, President de la Societat Catalana d'Ordenació del Territori, el 4 de juny de 1993, a petició de l'Ajuntament de Torroella de Montgrí. Localitzat a POU, TOMÀS, *Informe sobre la segregació de municipis*, Societat Catalana d'Ordenació del Territori (Institut d'Estudis Catalans), Barcelona, 1993.
- Informe sobre la revisió del model d'organització territorial de Catalunya. Comissió d'experts creada per acord del Govern de 3 d'abril del 2000, a instància dels diferents grups del Parlament de Catalunya, i presidida pel senyor Miquel

Roca i Junyent. Elaborat a Barcelona el desembre del 2000.

Pàgines web:

- Reportatge realitzat per ESCRIBANO, FRANCESC; ROS, JOSEP; TORRES, SANTIAGO. Emès el 31 de gener de 1988, sota el títol, *Baix Ebre: un conflicte de fronteres. Conflicte al municipi del Perelló a causa de les reivindicacions de l'Ampolla, que demana la segregació municipal*. Localitzat a l'arxiu de la pàgina web del programa “30 minuts” de la televisió de Catalunya: <http://www.tv3.cat/30minuts/reportatges/1445/Baix-Ebre-un-problema-de-fronteres> .
- EBREGUIA; Patrimoni - Poblats Ibèrics. Disponible a Internet: http://www.ebreguia.com/patrimoni/poblats_iberics.htm.
- [Www.ilercavonia.wikia.com](http://www.ilercavonia.wikia.com) *Biografia Ramón Bosch i Rosell*

9. **FONTS DOCUMENTALS**

- *Acord executiu pres per la Diputació de Tarragona, en data 7 de novembre de 1891, en el que es decreta la segregació de l'Ametlla del terme del Perelló.* (Document localitzat a l'Arxiu Municipal de l'Ametlla de Mar).
- *Comunicació del Govern Civil de Tarragona al Ministre de la Governació del nomenament de concejals per formar l'Ajuntament interí de l'Ametlla, de data 2 de gener de 1892, Secció 1a, número 3.* (Document localitzat al Archivo Histórico Nacional, Ministerio de Gobernación).

ANNEXOS

Annex 1: *Acord executiu pres per la Diputació de Tarragona, en data 7 de novembre de 1891, en el que es decreta la segregació de l'Ametlla del terme del Perelló.* (Document localitzat a l'Arxiu Municipal de l'Ametlla de Mar.)

La Exima Diputación provincial en comunicación de 7 del actual me dice lo siguiente.

“ Esta Diputación en el día 4 del que cursa, acordó de conformidad con el dictámen emitido por su Comisión de Gobernación que a la letra dice así: A la Diputación, la Comisión que suscribe ha examinado el expediente incoado por la mayoría de vecinos del barrio de Ametlla, término municipal de Perelló, a fin de obtener la segregación del municipio y constituir término municipal independiente. Resultando que en 7 de Septiembre último D. José Pijoan García y otros en nombre propio y en representación de la mayoría de los vecinos del barrio de Ametlla, formularon la oportuna instancia al objeto de obtener la segregación del citado barrio y casas anexas al mismo, alegando entre otras consideraciones que sirven de apoyo a la mencionada instancia que concurren en el presente caso todas las circunstancias que determina la ley municipal para la segregación y creación de municipio independiente. Resultando que aparecen en el expediente el croquis del término municipal de Perelló, con las oportunas demarcaciones jurisdiccionales, la memoria descriptiva de la conveniencia y legalidad para la formación del Distrito municipal de Ametlla y asimismo aparecen en el expediente, todos los documentos que previene la R.O. de 26 de Febrero de 1875. Resultando que con anterioridad a la actuación formulose otra instancia con el mismo objeto y que por disenso de las partes interesadas fué elevado a la Superioridad. Considerando que en el expediente de que se hace mérito en el Resultando 1º se han cumplimentado todas las formalidades legales. Considerando que la petición formulada por los vecinos del barrio de Ametlla, es perfectamente legal con arreglo a lo previsto en la ley municipal. Considerando que la mayoría de los vecinos y Ayuntamiento de Perelló han manifestado su conformidad a la proyectada segregación. Considerando que existe conformidad absoluta entre los interesados con respeto a la línea jurisdiccional que ha de dividir el término municipal de Perelló del nuevo Municipio independiente de

Ametlla. Considerando que con arreglo a lo preceptuado en el artículo 7º de la ley municipal, es de la competencia de las Diputaciones entender en estos expedientes y que sus acuerdos son ejecutivos cuando fueren adoptados de conformidad con los interesados. Vistos los artículos 3º, 5º, 6º y 7º de la ley municipal y demás disposiciones aplicables. La Comisión opina que procede acceder en todas sus partes a la petición formulada por la mayoría de los vecinos del barrio de Ametlla y en su virtud decretar la segregación del barrio de Ametlla del término municipal de Perelló erigiendo al espresado barrio de Ametlla en Municipio independiente con las condiciones aceptadas, y que constan en la referida instancia de 7 de Septiembre último, y que así mismo procede elevar atento oficio a la Superioridad a fin de que se declare de ningún valor ni efecto alguno el expediente incoado en otra época anterior con igual objeto, toda vez que en aquel no existía conformidad y por último que se comuniquen el actual al Señor Gobernador a fin de que este practique todos los actos que sean procedentes para realizar y cumplimentar la decretada creación del Municipio independiente de Ametlla. No obstante la Diputación “

Lo que así mismo traslado a usted para su conocimiento el de los vecinos de ese barrio y demas efectos.

Diós guarde a usted

R. de Morán

Tarragona 22 noviembre 1891

Annex 2: Reial Ordre de 26 de febrer de 1875, publicat a la Gaceta de Madrid número 63, de 4 de març de 1875, pàgina 585

El Ministro de la Gobernación,
Francisco Romero y Robledo.

Su Majestad el Rey (Q.D.G.) se ha enterado de las numerosas exposiciones dirigidas a

éste Ministerio por los vecinos de diversas localidades, en solicitud de que se disponga la segregación de algunas zonas del distrito municipal de que forman parte, ya para constituir Municipio independiente, ya para ser agregados a otro distinto del a que actualmente pertenecen, y la repetición de tales solicitudes, a la par de la falta de documentación que se nota en todas ellas, hacen precisa la adopción de reglas a que la última se ajuste, y el recuerdo de que mientras la vigente ley municipal no sea derogada o reformada, es a las Diputaciones Provinciales a las que en primer término corresponde la resolución de éste género de pretensiones.

Basta examinar la ley para formar juicio de los documentos que deben constar en esta clase de expedientes. Según su artículo 5º, para que proceda la segregación de parte de un término municipal, son necesarios los requisitos siguientes:

- 1º. Que lo solicite la mayoría de los vecinos de la zona que haya de segregarse.
- 2º. Que esta segregación no perjudique los intereses legítimos del resto de Municipio.
- 3º. Que no le haga perder las condiciones del artículo 2º de la misma ley.

Es, por lo tanto, indispensable, y debe V.S. cuidar con especialísima atención, que en todo expediente de segregación obren los siguientes documentos:

- 1º. Instancia suscrita por todos los vecinos que pidan la segregación.
- 2º. Certificación del Secretario del Ayuntamiento, visada por el Alcalde y extendida a continuación de las firmas, en que se haga constar la vecindad de los firmantes.
- 3º. Certificación del Secretario del Ayuntamiento, visada también por el Alcalde, del número total de vecinos del distrito municipal de que se trate.
- 4º. Igual certificación respecto de la parte de término que se quiera segregar.
- 5º. Certificación de ambos Ayuntamientos, caso de que la segregación sea para agregarse a otro, relativa a la mancomunidad de pastos que los vecinos de la zona que se trate de segregar pudieran tener con cada uno de ellos.
- 6º. Igual certificación extendida únicamente por el Ayuntamiento a que corresponda la zona que haya de segregarse, caso de que la segregación se pretenda para formar Municipio independiente.

7º. Informes de los Ayuntamientos interesados y de los de todos los pueblos limítrofes.

8º. Un croquis del terreno

Sin estos requisitos, pues, no deberá V.S. dar curso a ningún expediente de segregación, y mucho menos remitirlos a este Ministerio sin que proceda el fallo de la Diputación de esa provincia, ni sin que acompañe el informe de aquella corporación y el de V.S. mismo.

De Real Orden le digo a V.S. para su inteligencia y exacto cumplimiento. Díos guarde a V.S. muchos años.

Madrid 26 de Febrero de 1875

ROMERO Y ROBLEDO

Sr. Gobernador de la provincia de...

Annex 3: *Comunicació del Govern Civil de Tarragona al Ministre de la Governació del nomenament de concejals per formar l'Ajuntament interí de l'Ametlla, de data 2 de gener de 1892, Secció 1a, número 3.* (Document localitzat al Archivo Histórico Nacional, Ministerio de Gobernación.)

Excelentísimo Señor,

Tengo el honor de participar a usted que habiéndose decretado la separación del barrio de Ametlla del término municipal del Perelló para constituirse dicho barrio en Municipio independiente con arreglo al acuerdo ejecutivo tomado por la Diputación Provincial en sesión de 7 de Noviembre del año último comunicado a usted en 20 del mismo, con arreglo al artículo 35 del Real Decreto de adaptación electoral, he nombrado para concejales gubernativos del nuevo municipio para formar Ayuntamiento interino, a diez vecinos de arraigo de dicha población, pasando a constituirlo un delegado especial de mi autoridad, a fin de que desde luego se ocupe en la formación del libro de empadronamiento de los habitantes del nuevo municipio, libro catastral y demás necesario para organizar su vida administrativa y económica.

Diós guarde a usted muchos años.

Tarragona, 2 de enero de 1892

Excelentísimo Señor,
El Gobernador interino

José Batlle

Excelentísimo Señor Ministro de la Gobernación